

ABC BLADET

ABC-klubbens
medlemstidning

Grundad 1980

Nr 4 - 2005

Pris 65 kr

Projekt Runeberg

Skype - bara en hype?

Trisslott - en nitlott?

Att skriva hjälptext

Omslagsfoto
Rickard Oxfält

ABC BLADET

ABC-bladet utges av ABC-klubben
och utkommer 4 ggr/år.

Redaktionen

Chefredaktör Johan Persson
Gabriel Kihlman
Peter Nermänder
Christian Simonsson
Per Styrenius
Rickard Oxfält
Sven Wickberg

Ansvarig utgivare

Lars Lindgren

Tryck och distribution: Botkyrka Offset
Utgivningsbevis: 12027
ISSN: 0349-3652

Innehållet lagras och publiceras elektroniskt.
För obeställt material ansvaras ej.

ABC KLUBBEN

Styrelsen

Ordförande Lars Lindgren
Vice ordf. Bengt Bengtsson
Sekreterare Bo Saltorp
Kassör Tommy Florstedt
Eric Rowley
Ola Hedlin
Sten Ohman
Thomas Green

Webb och e-post

Webbplats: www.abc.se
Telnet/SSH och ftp: sun.abc.se
Kansliet: kansli@abc.se
ABC-bladet: red@abc.se

Postadress

Box 14 143
167 14 Bromma

Telefon

Klubblokalen/kansliet: 08-80 17 25
(säkrast tisdagskvällar)

Fax: 08-80 15 22

Modempoolen: 0520-500 222

Avgifter

Medlemsavgift 300kr/kalenderår
Modempoolsavgift 100kr/kalenderår
Bankgiro 5986-2169
Org.nr: 802010-8174

nr 4 2005

3	Thomas Green har ordet
4	Projekt Runeberg
6	Att skriva hjälptext
8	Tack från redaktionen
9	Kolla minnet
10	Vem kan bli miljonär?
12	Kalkylmodellen
14	Mitt OS: OpenBSD
16	Hur tomt är ett tomt dokument?
18	Skype
20	Medlemsintervjun:
Hans Bergström
23	Fler konster med Procmail
26	Vem behöver ett bindestreck?
28	Svensk IT-utveckling, del 2
29	Kallelse till ABC-klubbens årsmöte
30	Bokbindning, del 2
34	Julhälsning från redaktionen
35	Johans länkar
36	Två skrivbord

har ordet...

Aret går mot sitt slut och innan vi vet ordet av är framtiden här, i skepnad av år 2006. Precis som i alla organisationer bör samtliga medlemmar, funktionärer såväl som övriga, då och då fundera på klubbens framtid, komma med idéer och andra uppslag. Världen är föränderlig och därför måste även ABC-klubben utvecklas.

På tal om framtiden så kommer årsmötet 2006 att hållas den 18:e mars. Den som vill få ett ärende behandlat ska ha skickat det skriftligt till styrelsen senast den 18:e februari. Tiden går fort och det är dags att börja fundera redan nu! Mer detaljer om årsmötet finns i kallelsen på sidan 29 i detta nummer.

Det går alldeles utmärkt att komma med idéer när som helst. Man måste inte alltid skriva en motion till årsmötet för att bli hörd. Tvärtom, som styrelseledamot uppskattar jag mycket när medlemmar kommer med synpunkter och förslag. Att känna till medlemmarnas önskemål är en förutsättning för att kunna fatta rätt beslut och föra klubben framåt. Därför uppmanar jag alla medlemmar att höra av er om, och när, ni har något att säga. Det finns flera utmärkta kanaler, t.ex. att skriva i ABCKOM eller att skicka ett e-brev.

ABC-klubben har alla förutsättningar att gå en ljus framtid till mötes. Med god ekonomi och ungefär ett tusen medlemmar har vi en utmärkt bas för nya spännande projekt. Ett sätt att ta vara på det är att de medlemmar som har ett gemensamt specialintresse går samman och bildar en särskild intressegrupp (SIG). Så länge intresseområdet ligger inom ramen för klubbens verksamhet står klubbens resurser till förfogande. Klubblokalen och datorerna finns till av ett enda skäl: till medlemmarnas glädje, nytta och nöje.

Glädje, nytta och nöje är själva poängen med medlemskapet!

Thomas Green <8509>

Vad tycker ni?

Vi i redaktionen vill gärna höra vad läsekretsen har för åsikter om hur vi kan förbättra ABC-bladet. Har du några tips om ämnen du vill ha belysta? Vår fantasi är stor, men ändå begränsad. Ett brev betyder så mycket!

Skriv en rad till oss på red@abc.se eller i ABCKOM-mötet "Bladet".

M v h

Redaktionen

Material till tidningen...

...ska sändas till redaktionen senast 26 februari 2006. Chanserna att få med något i tidningen ökar dock ju tidigare man tar kontakt med redaktionen.

Välkomna!

Projekt Runeberg

Som en av många frivilliga krafter har ABC-klubbens Joakim Ragnvaldsson bidragit till den svenska litteraturskattens digitalisering genom ett långvarigt engagemang i Projekt Runeberg. Följ med när han berättar om ett tålmodigt sökande efter allt bättre metoder för att knöla in bokstäverna i datorn...

TEXT **JOAKIM RAGNVALDSSON** <9419>

Projekt Runeberg arbetar på frivillig grund med att skapa fria elektroniska utgåvor av klassisk nordisk litteratur och gör dem öppettillgängliga över Internet. Projektet grundades 1992 och hör hemma hos datorföreningen Lysator vid Linköpings universitet.

NILS HOLGERSSON I LUMPEN

Av en slump kom jag med i projektet någon gång 1992-93. Mitt första bidrag var Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige. Den boken knappade jag in när jag låg i lumpen. Därefter började jag hjälpa till med Bibelprojektet som Per Cederqvist höll i. Det blev lite tåligt att knappa in all text, så jag funderade på att skaffa en skanner. Till slut hittade jag en begagnad Logitech gråskalehandskanner med OCR-programmet Omnipage. OCR, Optical Character Recognition, är en metod som används för att omvandla den inscannade bilden till ren text. Med den gick det snabbare och gav ett bättre resultat. Det blev ju också roligare, så jag letade upp billiga böcker i olika secondhandaffärer. Eftersom jag är sparsam valde jag bara de billigaste (5 – 10 kr). Det blev kanske inte de mest intressanta verken, bl.a. skannade jag in Emilie Flygare-Carléns Kamrer Lassman.

NYA MÖJLIGHETER TILL ARBETSFÖRDELNING

I samband med ändringen i copyrightlagen 1995 köpte och skannade jag in några av Selma Lagerlöfs böcker för att vi skulle ha möjlighet att publicera dem. Alla dessa böcker skannade jag in med min handskanner, körde OCR och korrekturläste så gott jag kunde. Sen köpte jag hus och började jobba på kontor och då blev det inte längre tid över för Projekt Runeberg. 2005 blev jag arbetslös, sjukskriven och orkade inte göra så mycket. Då råkade jag besöka Runebergs hemsida och blev återigen lite nyfiken på det hela. Projektet hade utvecklats en hel del med möjlighet att dela upp jobben på ett helt annat sätt än tidigare. Jag skaffade Fine Reader 7.0 och började köra OCR på redan inscannade boksidor.

Lars Aronsson, som varit projektledare sedan starten 1992, noterade att jag intresserat mig för projektet igen och lockade med mig i redaktionsgruppen. Där har jag bl.a. hjälpt till med att skriva lite Perl/javascript för att underlätta för korrekturläsningen och diskuterat olika idéer om hur vi ska förbättra vår teknik och göra projektet mer intressant för allmänheten. Jag är också den som kör OCR på de flesta av våra verk.

SMART SKANNERPROGRAM UNDERLÄTTAR

I höst har jag även skannat in två verk. Det ena, Nornan, 1884, gjordes med min flatbäddsskanner Canon 642u. Detta skedde ett par varma dagar utomhus. Jag provade först att skanna in hela bokuppslag, men ljuset utomhus gjorde att det inte blev bra, så jag delade på den och skannade in sida för sida. Med skannern följer ett hjälpprogram som gör det möjligt att programmera knappen på skannern så att jag kunde styra den till att spara det inscannade i storleken x*y (som jag hade provat mig fram till innan med det "vanliga" inskanningsprogrammet). Därefter var det bara att lägga i rätt blad och sen trycka på knappen för att spara sidan i datorn. Nu kunde jag sitta och chatta eller läsa i LysKOM medan skannern arbetade. När jag hörde att den var klar vände jag blad. Det var inte så jobbigt och klart mycket enklare än då jag använde min handskanner på 90-talet.

NY RÖRELSEFRIHET MED MANUELLA KAMERAINSTÄLLNINGAR

Lars tog upp möjligheten att fotografera av verk med digitalkamera, en metod vi diskuterat redan i våras. Det gav inte så bra resultat (för mörka kopior, dåligt fokus) vilket gjorde att det inte gick så bra med FineReader. Jag provade också inomhus med

Tre klipp från Runeberg.org:

1

"När år 2005 började hade Projekt Runeberg i sina samlingar 260.000 inscannade boksidor i digital faksimil eller 13 hyllmeter. Vår målsättning är att årligen fördubbla samlingen, en tillväxt med 100 procent. Det ger en månatlig tillväxt om 5,95 procent eller en daglig tillväxt om 0,19 procent. Hänger du med? Vi hänger inte riktigt med. I mitten av mars låg vi efter planen med cirka 3 veckor eller 14.000 sidor. Det är 0,70 hyllmeter mindre än vi hade hoppats på."

blixt, men resultatet gick inte bra ihop med OCR-programmet. Jag kom alltså fram till att det var bäst att ta sida för sida som förut.

Sängen är den plats där jag brukar korrekturläsa på min bärbara dator. Jag ville då testa att fotografera sittande i sängen. Sittande med ryggen vilandes mot väggen och knäna halvvägs upp, började jag prova varje läge på kameran (Minolta Z1, 3.1 megapixel). Först fick jag en riktigt bra serie på 20 bilder. Nöjd gick jag ut i trädgården och slogs med ogräset. På kvällen återupptog jag arbetet, men nu blev bilderna inte längre bra, de flesta blev suddiga och OCR-programmet misslyckades. Jag läste i manualen att problemet var för ljusa och suddiga bilder. Men i kamerans M-läge kunde man ställa in slutartiden (1/320) och bländaröppningen till 8.0. Med dessa värden kunde jag ta bilderna med blixt oberoende av vilket ljus det var i rummet. Jag kunde gå till biblioteket med en skön sittdyna, sätta mig vid en vägg och fotografera av en bok på någon timme utan att boken blev förstörd. Boken jag fotograferade av var Ödemarkens hemlighet, och OCR-resultatet är klart mycket bättre än det jag fick med min handskaner på 90-talet!

ABC

2

"Presstopp: OCR-strejk!

För att ytterligare öka tillväxten av inscannade sidor (...) har Projekt Runebergs centrala redaktion slutat köra OCR-tolkning. Detta arbete får nu skötas av frivilliga. Har du ett OCR-program och en bredbandsanslutning? Ladda då hem de inscannade TIFF-filerna och sätt igång."

3

"...den hårdnande konkurrensen mellan olika nationella patentverk i EU-länderna har lett till en uppluckring av regelverket och erfarenheter från Ericsson-koncernen har visat att det mesta kan bakas in i en teknisk miljö som blir patenterbar i sig. STIM har därför i samarbete med Svenska Akademien och patentavdelningen på Ericsson ansökt om patent på en rad unikt svenska språkliga konstruktioner (...) Om patent-ansökningarna går igenom, vilket förefaller troligt, kan vi inte längre förlita oss på att verk blir fria när upphovsrätten löper ut efter sjuttio år (...) Men än är inte allt hopp förlorat. Vi hoppas genom att samla in namnunderskrifter få Svenska Akademien att lämna samarbetet."

Att skriva hjälptext

Alla klagar på dåliga hjälptexter. Den konstruktiva frågan är: Hur ska man konstruera bra hjälptexter? Sten Öhman är en ABC-medlem med viss erfarenhet av att författa sådana. Här delar han med sig av sina erfarenheter.

TEXT **STEN ÖHMAN** <6127>

En god regel i informationssystem är att börja med det kortaste och enklaste. Detta låter väl bra, men hur vet man vad som är "det enklaste"? Ju mer "expert" man själv är, desto svårare är det att sätta sig in i hur "vanligt folk" tänker. Gunnar Sträng sade en gång: "Varför ska vi använda utländska ord när det finns en adekvat inhemsk vokabulär?". Det uttalandet skulle lika gärna kunna handla om hjälptexter. Eftersom hjälptexter ofta skrivs av datafolk så vimlar det av datauttryck som inte förklaras. Uttryck som "DNS", "URL", "DHCP" och "IP-nummer" sätter ofta myror i huvudet på många internet-noviser. Uttrycken är helt enkelt så självklara för den som skriver texterna att de glömmer bort att förklara dem. Samma sak gäller andra uttryck som betecknar en företeelse som inte ingår i det allmänna språkbruket. Exempel på ett sådant uttryck är "retrogression". Ett fullt korrekt namn på en procedur där man "vänder på steken", dvs att man utifrån det som normalt är ett resultat söker källan. Ett exempel är TV-programmet Jeopardy, där svaret är givet och man söker frågan. Felet med ordet är att det inte ingår i det

allmänna språkbruket och att meningen därför går förlorad för de flesta. I stället för det helt korrekta ordet kan en programkonstruktör då i stället använda ett vanligt men "sämre" ord. Exempel inom datavärlden är "skrivbord", "mapp" och "arkiv". Dessa är för folk i allmänhet kända ord men som sätts in i ett helt annat sammanhang. Tanken är att användaren ska se analogin och därmed kunna använda programvaran utan att ordet förklaras.

MODERN HJÄLP FÖR ANTIKA RUTINER

Nu är det inte bara datauttryck det handlar om. All programvara har någon form av funktion och det behövs hjälptexter också för detta ändamål. Ibland ersätter programmet en sedan länge etablerad manuell rutin, t.ex. layout- och bokföringsprogram. Att hitta bra uttryck är då relativt lätt så länge man vänder sig till fackfolk. Sådana program används dock även av "amatörer" i att göra layout, sköta bokföring etc och då uppstår svårigheter. Visserligen är nomenklaturen etablerad men det betyder inte att nya användare förstår det. Samma problem uppstod när de icke datoriserade funktionerna en gång i tiden infördes.

Uttrycket "upper case" betyder t.ex. "övre lådan" och det hänför sig till Gutenbergs tid, när man lade blytyperna för stora bokstäver i den övre lådan. Ordet "bank" var för övrigt bokstavligen den bänk som växlarna använde sig av, osv. Att orden "debit" och "kredit" betyder "skuld" och "fordran" var självklart när bokföringen gjordes av experter, men måste förklaras i ett bokföringsprogram som ska användas i t.ex. en ideell förening.

HIERARKISK UPPBYGGNAD

Hjälptexter är ett exempel på ett informationssystem. Syftet är att leda till förståelse för något som inte användaren ursprungligen känner till men som han/hon behöver kunna. Grundregeln i informationssystem är att uppbyggnaden bör vara hierarkisk, enligt principen "det enklaste först". Som visats ovan ligger en stor del av svårigheten i att definiera vad som är "det enklaste". Beroende på vilken typ av program det handlar om så presenteras de första nycklarna på litet olika sätt. Mycket få program startar numera med blank ruta. Jodå, det finns program som körs från kommandoprompten men då är det oftast experter som kör dom och den hjälptext som

behövs kan skrivas enligt principen "expert till expert". Exempel på sådan hjälptext är det som presenteras med kommandot "man" i Linux. Sådan hjälptext är oftast strikt formaliserad och därför lätt att hitta i om man är införstådd med denna typ av hjälptexter. Känner man till den allmänna uppbyggnaden kan man också få reda på vad som gäller program som man aldrig tidigare använt. Har man glömt någon detalj i syntaxen så är det lätt att ta fram hjälptexten i ett fönster och använda programmet i ett annat. De flesta moderna programvaror arbetar dock med grafiskt gränssnitt och ambitionen för en bra programmakare bör då i första hand vara att utforma användargränssnittet så att det ska kunna förstås utan hjälptext. Detta är lätt att säga men svårt att göra! Detta pga att vi människor är litet olika och det som är självklart för en är oförståeligt för en annan. Under alla omständigheter är det här "toppen på informationspyramiden". Ska man då använda en "adekvat vokabulär" eller välkända ord som inte helt korrekt beskriver vad det handlar om? Det finns inget som är "rätt" i det sammanhanget. Det som en programkonstruktör kan göra är att gissa sig till hur användaren uppfattar texten och sedan ta reda på hur den uppfattas. Man måste vara tydlig i detta avseende och klart deklarerat att programmet fungerar (för det gör det väl?) men att det bara finns ett sätt att utveckla förståelsen och det är att höra på vilket sätt användarna kan missuppfatta det. Användaren känner då att han/hon är ett led i den utvecklingen och kommer gärna med sina synpunkter.

"SVÅRA" ORD

Jag tycker inte att man ska tveka att använda ovanliga men korrekta ord i den första presentationen, men då måste man också vara beredd att förklara dom. I våningen under toppen återfinns ledtexter, dvs en text som kommer fram när man för musen över ordet. Ledtexter ska användas med försiktighet eftersom en erfaren användare kan störas av att det poppar upp rutor där

man inte vill ha dom. Ett exempel är utforskaren i Windows XP, där det poppar upp en liten gul ruta som förklarar att filen show.php minsann är en "PHP-fil". Det går att plocka bort sådant men det är ofta svårt att hitta detta ställe. Programmakarna gör det oftast relativt lätt att införa en "fiffighet" men svårt att ta bort den. Högerklicket är ganska användbart och med ett litet javaskript kan man tillämpa det även i webbapplikationer. Nackdelen är att den möjligheten är relativt okänd hos "vanligt folk". Det kan å andra sidan användas för att lägga in sådana hjälptexter som främst ska läsas av ett fåtal nyckelpersoner som vet vad det handlar om och som kanske använder

I värsta fall hittar man inte det man söker efter utan svär över att programmakaren har glömt "hur man ska bli av med eländet".

programmet relativt sällan och behöver en påminnelse typ "så där var det visst, ja". Särskilt om man säljer programvaror med supportavtal kan högerklicket vara praktiskt. När nyckelpersonen ringer säger man helt enkelt "högerklicka på ..." och så slipper man dra förklaringen i telefonen. För en webbapplikation kan man lägga in en hjälptext i form av en länk. Man bör i så fall skilja sådana länkar från andra genom att ange dom med en viss färg, stiltyp eller liknande. Lämpligen görs detta med CSS (Cascading Style Sheet) där man anger en "class" typ ``.

I den .css-fil som hör till applikationen anger man sedan font etc för klassen "help". Kruxet är närmast att få användaren att associera just denna typografi med hjälpen och metoden är därför främst användbar i tillämpningar som kräver mycket hjälp och då kanske man i stället skulle fundera på att omforma hela programmet.

KONVENTIONELL HJÄLPTEXT

Nu kommer vi till det som vanligen förknippas med hjälptext, dvs det man får upp genom att i menylisten klicka på "Help" eller i webbapplikationer med en länk i form av ord och/eller en ikon. I stora program kommer man ofta till någon form av register som kan vara mycket omfattande. Att leta rätt nyckelord där är en ständig källa till förtret. Antag att du har en aktiv funktion, t.ex. rättstavning, och vill veta hur du tar bort den. Det är då inte säkert att man vet att nyckelordet är just "rättstavning" (eller "spelling" om det är en engelsk version). Då får man börja med att leta reda på vad man ska söka under. Sen kan man vara säker på att man först hittar hur man inför och kanske ändrar rättstavningen. I värsta fall hittar man inte det man söker efter utan svär över att programmakaren har glömt "hur man ska bli av med eländet". Ibland är det nödvändigt att börja med en registerfunktion men måste i så fall vara försedd med en mängd korsreferenser så att användare som söker på "ta bort", "radera" m fl alternativa nyckelord snabbt hittar rätt. Sådana korsreferenser är ganska jobbiga eftersom samma program används av många människor, med olika arbets- och tankesätt. Så det är inte så konstigt om många tycker att hjälptexterna är svåra att förstå.

HUR SKA EN BRA HJÄLPTEXT SE UT?

En bra regel är att ha någon form av rubrikstil så att användaren snabbt kan hitta det han/hon söker efter. Börja med en kort introduktion över vad det handlar om. Innehållsförteckning ska inte behövas. Om hjälptexten blir så lång att den inte ryms på en normal skärmsida eller litet mera (skroll-

list kan finnas) så bör man överväga att dela upp den. Om så behövs använd länkar även i hjälptexten. Begränsa innehållet till hjälp om den sida eller det fenomen som är länkat till texten. Det var ju det som användaren ville veta! En webbsida kan dock innehålla många olika funktioner och då är det bättre att ge rubrik plus en kort förklaring än en utförlig beskrivning av "allt". Om man t.ex. i webbsidan har alternativ av typen "ändra, radera, flytta" så förklarar man dessa uttryck i korta ordalag och lägger sedan in en länk. Den användare som vill veta vad som händer när man klickar på "ändra" kan då hitta just den informationen och behöver inte läsa övriga delar.

MANUAL

I kravspecifikationer och liknande efterlyses ofta en manual. Visst är det bra med en utförlig dokumentation, men när man verkligen gör den får man ofta höra att den är för omfattande. Användaren vill ha något "enkla". Har man då gjort allt arbete i

onödan? Kanske, kanske inte. Har man utformat produkten på ett bra sätt behöver sällan en vanlig användare läsa manualen. Däremot finns det alltid ett litet antal nyckelpersoner som behöver fullständig dokumentation. Förr skrev man oftast ut manualer på papper och distribuerade dessa med applikationen. Så är också fallet i vissa moderna applikationer. Då handlar det om handböcker av en typ där man gärna vill ha en "riktig bok" i handen för att kunna läsa på tåget, i hängmattan eller liknande. Å andra sidan är det också bra att ha boken tillgänglig i datorn. Det är därför lämpligt att publicera manualen i PDF-format varvid man kan utnyttja möjligheten att lägga in interna länkar, "flikar" mm i texten. För en tillämpning som håller på att utvecklas kan man med fördel publicera manualen i delar allt eftersom de olika avsnitten blir färdiga. Att i applikationen lägga in en länk så att användaren får fram "Kapitel VII" av manualen känns inte störande, snarare tvärtom. Användaren förstår att detta är det

kapitel i manualen som han/hon vill ha tag i och frågar knappast efter de delar som inte är färdiga. De delarna kan man under tiden redigera och modifiera i t.ex. ett ordbehandlingsprogram för att sedan, när allt är klart, överföra till PDF. Om man arbetar i Open Office kan man göra denna överföring utan att använda Adobe Distiller, men om man har den fullständiga Adobe Acrobat så är det oftast det säkraste sättet. Manualen är normalt botten på informationspyramiden och det enda som ligger därunder är läroböcker och annan facklitteratur. På Google gav "making help texts" två träffar varav en inaktuell och "göra hjälptexter" ingen träff alls. "hilfstext machen" gav en bra referens www1.gkdpb.de/data/manuals/sniuser.btm, men den kräver att man kan tyska. Det är bara att hoppas att de program som produceras av ABC-klubbens medlemmar ska åtföljas av en adekvat inhemsk vokabulär, och att användarna av den omedelbart inser hur programmet ska användas! **ABC**

Redaktionen tackar för ett givande första år med ABC-bladet

När redaktionen för ABC-bladet nybildades i kölvattnet efter senaste årsmötet, var det ett lätt stressat gäng som började formas. Chefredaktör Johan Persson fick i uppdrag att forma en redaktion som innehöll det engagemang, intresse och de färdigheter som krävs för att få en tidning till stånd.

Arbetet med nr 1-2005 påbörjades i stort sett omedelbart. Diskussioner om hur redaktionsarbetet skulle fungera fick fortgå parallellt med den första tidningens tillkomst. Det gällde till exempel korrekturläsningens rutiner, överlämningsformat till layouten, kontakt med och återkoppling till skribenterna, sidantal, etc...

Inför det fjärde numret kan man säga att det viktigaste fungerar - material kommer in, och tidningen kommer ut. Vi kan bara hoppas att läsarna tycker tidningen är lika rolig att läsa, som vi tycker det är att göra den!

Johan Persson

Per Styrenius

Sven Wickberg

Rickard Oxfält

Gabriel Kihlman

Christian Simonsson

Peter Nermander

Kolla minnet!

När datorn börjar bete sig underligt och kraschar spontant utan synbar anledning, då är det dags att kontrollera hårdvaran. En viktig bit i hårdvaran är förstås minnet och som tur är så finns det bra program tillgängliga som kan hjälpa oss att kontrollera detta.

De populäraste programmen är alla gratis och givetvis helt självgående. Man börjar med att välja ut ett av programmen, t.ex. det välkända programmet memtest86. Sedan går man till programmets hemsida, laddar hem programmet i form av en ISO-fil och bränner den till CD (alternativt skapar en bootdiskett, om det är möjligt). Därefter behöver man bara starta om datorn från denna CD (eller diskett), programmet går då igång av sig självt och kör en evig slinga av olika minnestester. Hur man gör för att avbryta minnestestet framgår tydligt på skärmen i respektive program. För att få tillförlitliga resultat så bör man låta programmet köra minst ett varv av tester innan man avbryter. I länkrutan nedan hittar du bilder på och länkar till respektive program.

Ett alternativ till att hämta hem ett program som endast kan testa minnet är att man istället hämtar hem ett toolkit. Jag tänker alltså på någon av alla de utility-skivor som finns och som innehåller allt från program som kan testa minnet till hårddisk m.m. Jag kan rekommendera Ultimate Boot CD, det är ett bra toolkit som dessutom är gratis. Hemsidan finns på www.ultimatebootcd.com

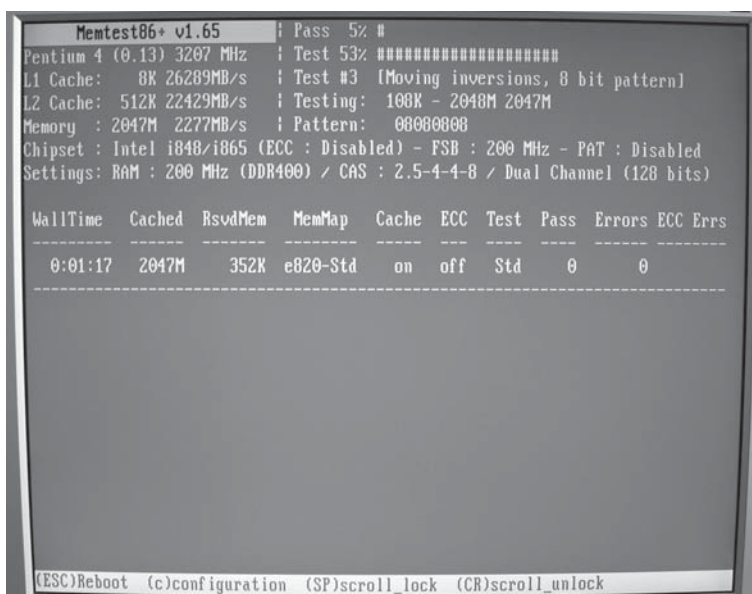
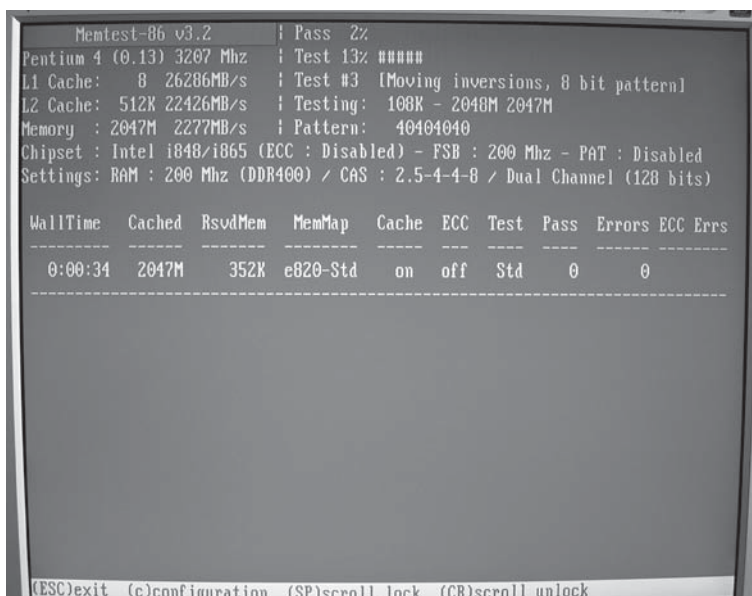
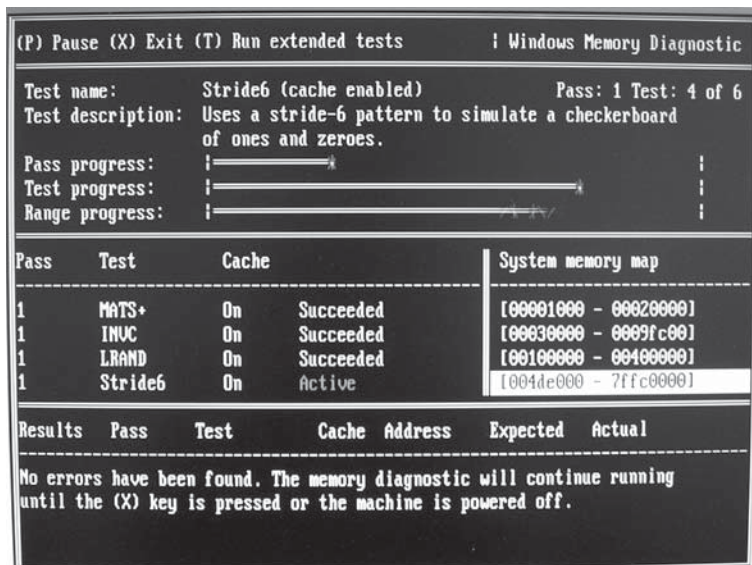
Johan Persson <2397>

Länkar

Memtest86
www.memtest86.com

Memtest86+
www.memtest.org

Windows Memory Diagnostic
<http://oca.microsoft.com/en/windiag.asp>

Vem kan bli miljonär?

TEXT & BILD **SVEN WICKBERG** <1384>

Eller: hur rik kan man bli på en trisslott - egentligen..?

Följande notis i ett nyhetsbrev om beskattning väckte min uppmärksamhet.

Prövningstillstånd för Trissvinnare som måste betala förmögenhetsskatt
En man hade skrapat fram en vinst på 15 000 kronor i månaden under 25 år på Triss. Kammarrätten delade underinstansernas bedömning att mannen genom vinsten har en ovillkorlig fordran på Svenska Spel. Han var därför tvungen att betala förmögenhetsskatt på vinstbeloppet. Nu ska Regeringsrätten avgöra frågan.
2005-04-20 16:59

Ha! Just det. Jag har alltid undrat hur "det går sedan" för alla dem som skrapar fram en mindre förmögenhet i TV.

Ett tillskott på 15 000 kr i månaden måste även för dem som kallas låginkomsttagare föra upp dem i samma klass som de höginkomsttagare som måste betala statsskatt. Skattegränsen där lär gå vid såsådär 25 000 kr i månaden.

En som redan förut har nästan så mycket och får 15 000 till får alltså räkna med en avbränning på 50%, dvs 90 000 kr. Nåja, lätt fångat, lätt förgånget. Man har ju i alla fall fått ut 180 000 kr under året. Så man har "hälften kvar". Eller har man inte det?

(I den här artikeln räknar jag inte med de extrema höginkomsttagarna som får betala den tidigare sk "värnskatten" med ytterligare 5%. Sådana köper väl inte

skraplotter?)

Enligt domstolsutslaget ovan skall man nu också betala förmögenhetsskatt?! Det handlar alltså om att varje år betala 2% i skatt på en förmögenhet som man ännu inte fått i handen, utan bara är utlovad. Det kallas alltså att man "har en ovillkorlig fordran" på Svenska Spel.

FÖRSTA ÅRETS VINST SKATTAS BORT

15 000 per månad blir 180 000 per år. På 25 år blir det 4,5 miljoner, och förmögenhetsskatten på det blir – så egendomligt – *precis* lika mycket som inkomstskatten, dvs 90 000 till! Med andra ord: HELA VINSTEN under första året går till skatt. (Utom för den jätterike enligt ovan, som får betala litet till – och den jättefattige som kanske slipper en del av statsskatten.)

Talar TV om detta för vinnaren innan han/hon går hem med pengarna? "Hörru, du vet väl att du måste spara alla pengarna för första året till skatten?" Jag undrar det. En sån sak skulle ju helt förstöra det roliga och det som Svenska Spel tjänar storkovan på: att sälja Trisslotter, helst fler, men åtminstone lika många som nu.

För varje år minskar dock den kommande förmögenheten och skatten med den. Kanske blir den här hanteringen litet mer lukrativ när det gått ett par år?

Hmm... Det verkar bli ett krångligt räknestycke. Men med hjälp av en modern dator borde det vara en baggis. Vem har inte Excel (eller åtminstone OpenOffice Tabelldokument/spreadsheet) i sin dator? Fram med grejorna!

I en närstående artikel redogörs litet mer i detalj för hur man kan lägga upp denna kalkyl. Låt mig här bara konstatera att i ovanstående exempel (med 15 tkr i månaden under 25 år) dröjer det 10 år innan det återstående förmögenhetskravet har kommit ned under 3 miljoner och därmed blir skattefritt för den obesuttne. Under den tiden har det verkliga månadstillskottet (alltså efter inkomstskatt) ökat från noll första året, över 300 kr/månad andra året till 3 900 kr/månad det 14:e året. Nåja, det är pengar det också, men inte de 15 000 i månaden som fångade vår fantasi framför skärmen vid skrapstillfället. Först året därpå sjunker skatten till 50% på själva inkomsten, och man får behålla hälften, alltså 7 500 kr/månad tiden ut.

SKATTEVERKET TILL UNDSÄTTNING

Ja, men vänta litet! Hur var det nu med det där fribeloppet på förmögenheten? Skall inte det gälla redan från första året? Och är förmögenhetsskatten fortfarande 2%? Blygselns rodnad färgar mina kinder när jag tänker på sådana triviala invändningar. Jag har utgått ifrån att fribeloppet redan är förbrukat, t.ex. av taxeringvärdet på ens hus. Det gäller kanske inte riktigt alla vinnare. Nåja, kalkylen är enkel att justera.

För säkerhets skull tog jag kontakt med Skatteverket. Nuförtiden är det en enkel match. Man mailar helt enkelt sin fråga, får omgående ett automatgenererat svar ("Tack för frågan, vi återkommer...") och nästa dag har man ett utförligt svar med länkhänvisningar till lagparagrafer och

” Att betala skatt är häftigt och vackert.

Mona Sahlin

tillämpningsföreskrifter.

Se där! Jag hade rätt om att vinsten skall beskattas som inkomst och förmögenhet. Vanliga lotterivinster betalar vinnaren ingen öppen skatt på (den betalas numera av lotteriet). Men Trisslott och t.ex. Jeopardy är s.k. "kunskapstävlingar". Vinner gör man genom att arbeta med att svara på frågor, och då är det minsann skatt på tjänst som gäller...

Men den största förändringen för min kalkyl är att förmögenhetsskatten numera "endast" är 1,5% av den förmögenhet man har vid årsskiftet. En lottvinnare får också betala förmögenhetsskatt, men har å andra sidan möjlighet att göra sig av med pengarna före den sista december. Trisslottvinnaren har sin förmögenhet bunden i "en ovillkorlig fordran på Svenska Spel".

Nåja, en halv procent hit eller dit gör naturligtvis ingen större skillnad. I mitt exempel ovan får vinnaren behålla hela 1 875

kr i månaden, vilket ju är bättre än noll, men inte riktigt så bra som de 15 000 kr som man tror sig ha blivit lovad.

FÖRSTA ÅRETS UTFALL LIKA, OAVSETT VINSTSUMMAN

Om man kan använda hela fribeloppet sjunker förmögenhetsskatten första året genast till 50 000 kr, och den slutliga behållningen blir 3 333 kr/månad. Det var ju betydligt trevligare än det första scenariot, inte sant? Men vad är väl ändå tre tusen jämfört med de femton som fanns på skrapkortet? Vi skall inte vara otacksamma eller giriga, men medge att avbränningen kan kännas irriterande stor.

Litet laborerande med kalkylen visar att för varje vinstbelopp man skrapar fram – 10, 15 eller 25 tusen per månad – så blir behållningen första året precis lika stor/liten: från noll till 3 333 kr/månad. Det är inte någon slump utan har gedigen matematisk bakgrund, som jag dock med varm hand överlämnar åt den intresserade läsaren att analysera. Nackdelen med råa kalkylmodeller är nämligen att de inte ger någon logisk analys av situationen, bara slutresultatet.

Sen sker förstås ökningen i samma takt som i den första modellen, och det tar lika lång tid, 15 år, att bli kvitt förmögenhetsskatten och få ut sina 50% i handen.

FATTIGA VINNARE FÅR BEHÅLLA MER

Genom en enkel (nåja) bearbetning av modellen kan man också lätt få reda på hur mycket staten tar tillbaka av de mångmiljonbelopp som utlovas i TV-rutan.

Gissa hur mycket vinnaren får kvar! Rätt: Den "rike" som får betala full förmögenhetsskatt hela vägen och 50% på inkomsten får inte behålla mer än 24 % (såvida han inte också betalar värnskatt, då det blir ännu mindre).

Asch, men det gäller ju bara dem som redan förut tjänat upp till gränsen för statsskatten, alltså ungefär 300 000 kr/år (25 000 kr/månad). De är ju rika, i skattelagens mening, så dem är det väl inte synd om?

En tillräckligt fattig pensionär, som tjänar 15 000 i månaden eller mindre, behöver ju bara betala kommunalskatten, dvs omkring 30%. Det var skillnad: bara 54 000 i inkomstskatt (men samma förmögenhetsskatt som förut).

Tro det eller ej: den "fattige" får behålla – 62%. Är det inte storstatligt?

BESKATTAD I FÖRVÄG - OCH I ONÖDAN..?

Men hur är det nu med Skatteverkets och Kammarrättens "ovillkorliga fordran" på statsverket? Om jag har förstått det rätt upphör vinsten att betalas ut om vinnaren avlider innan det är klart. I så fall har han/hon ju orättmätigt fått betala för en förmögenhet som inte ens med tiden har fallit ut! Synnerligen upprörande!

Köp inte Trisslotter utan att först ha talat med din advokat!

ABC

**Se också artikel med kalkyl-
exempel på nästa uppslag!**

Kalkylmodellen

TEXT & BILD **SVEN WICKBERG** <1384>

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Rik höginkomst		förmögenhet	förm-skatt	ink-sk	tot	kvar	per mån	radnummer
2	180000	årsinkomst	4 500 000	67 500	90 000	157 500	22 500	1 875	1
3	15	tusen/mån	4 320 000	64 800	90 000	154 800	25 200	2 100	2
4	12	mån	4 140 000	62 100	90 000	152 100	27 900	2 325	3
5	25	antal år	3 960 000	59 400	90 000	149 400	30 600	2 550	4
6			3 780 000	56 700	90 000	146 700	33 300	2 775	5
7	4500	tkr tot	3 600 000	54 000	90 000	144 000	36 000	3 000	6
8			3 420 000	51 300	90 000	141 300	38 700	3 225	7
9	0,50	skatt för rik	3 240 000	48 600	90 000	138 600	41 400	3 450	8
10	0,30	skatt för fattig	3 060 000	45 900	90 000	135 900	44 100	3 675	9
11	1,50%	förmög.skatt	2 880 000	43 200	90 000	133 200	46 800	3 900	10
12	0	tkr fribelopp	2 700 000	40 500	90 000	130 500	49 500	4 125	11
13			2 520 000	37 800	90 000	127 800	52 200	4 350	12
14			2 340 000	35 100	90 000	125 100	54 900	4 575	13
15			2 160 000	32 400	90 000	122 400	57 600	4 800	14
16			1 980 000	29 700	90 000	119 700	60 300	5 025	15
17			1 800 000	27 000	90 000	117 000	63 000	5 250	16
18			1 620 000	24 300	90 000	114 300	65 700	5 475	17
19			1 440 000	21 600	90 000	111 600	68 400	5 700	18
20			1 260 000	18 900	90 000	108 900	71 100	5 925	19
21			1 080 000	16 200	90 000	106 200	73 800	6 150	20

Ovanstående kalkylmodell kan göras med alla (av mig) kända kalkylprogram. Jag försöker förklara metoderna i Excel resp OpenOffice (svenska versioner). I OO måste man i vissa fall hämta formatet "Tabelldokument" via Arkiv, Nytt. De flesta läsare förväntas kunna hitta motsvarande uppgifter på engelska i de engelska versionerna. Jag förutsätter också att läsaren nu (av tidigare artiklar i Bladet) lärt sig vissa "självklara" begrepp. Varje inmatning av en formel börjar med likhetstecken. Man kan namnge berörda rutor genom att "peka" på dem med muspekaren (och klicka). Plus, minus, nya siffror och annat som inte redan finns i modellen knappar man in för hand. Inmatningen måste avslutas med ENTER-tangenten.

Man fixar tusentalsavskiljaren (mellanslag i svenska och kommatecken i engelska versioner), samt antal decimaler i Format, Cell(er), Tal (OO). Det är litet olika i OO och i Excel, men det går nog att hitta. Man vill ju vanligen antingen inte ha decimaler alls, eller ha fler än de två decimaler som tycks vara förvalt. Prova er fram!

Man ökar eller minskar kolumnernas bredd genom att "dra" i kolumngränserna i rubrikraden (där det står A, B, C osv över kolumnerna.)

Då sätter vi i gång!

KALKYLMODELLEN SKRAPLOTT

I min beskrivning utgår jag ifrån en papperskopia av min egen förlaga. Var och en kan modifiera den efter behag när den är klar.

Jag utnyttjar flikarna så att jag under Blad 1 har värdena för en "rik höginkomsttagare" som inte har några avdrag och som betalar statsskatt. Kommunklassen har jag (något felaktigt) satt till 30%. De flesta har väl högre numera, men det förändrar inte slutresultatet speciellt mycket.

I Ruta A1 har jag skrivit "Rik höginkomst" (med fetstil, men det är en smaksak). I kolumn B kommer rubriker på ingångsvärdena:

- B2 årsinkomst
- B3 tusen/mån
- B4 mån
- B5 antal år

Detta kan ge oss den totala vinsten/inkomsten/förmögenheten och i B7 skriver

jag "tkr tot"

B9 skatt för rik
B10 skatt för fattig
B11 förmög.sk
B12 fribelopp

I rubrikraden 1 sätt ut

C1 förmögenhet
D1 förm-skatt
E1 ink-skatt
F1 tot
G1 kvar
H1 per mån

Längst till höger skriver vi "radnummer", då man kan behöva räkna antalet år, ett år per rad.

Nu börjar vi fylla i grundvärden och formler.

A3 15 (tusen/mån)
A4 12 (månader på ett år)
A5 25 (antalet år som utdelningen varar)

Dessa värden kan man behöva ändra på för att titta på andra möjliga utfall. Jag har på några ställen valt sorten tusen kronor. Det kanske inte är fullt konsekvent, men man får hålla reda på det när summor och produkter skall räknas ut.

Nu kommer första formeln:

A2 =A3*A4*1000

Kom ihåg att man kan peka på A3, skriva *, sedan peka på A4 och skriva till *1000. Då får vi årsinkomsten 180 000 (kr).

A7 =A3*A4*A5

Detta ger kapitalvärdet, i det här fallet 4 500 (tkr), alltså 4,5 miljoner.

A9 till A11 måste formateras för att visa två decimaler, och vi skriver in :

A9 0,50
A10 0,30
A11 1,50%

A12 lämnar vi tills vidare tom (eller skriver 0). Man kan även skriva 50% istf 0,50, det är en smaksak. Jag tycker dock att det är mer överskådligt att skriva 1,5% än 0,015.

SKATTEN TRÄDER FRAM...

Nu är fältet upplagt för att börja få fram resultat. I C2 vill vi ha totalvinsten, dvs förmögenhetsbeloppet som Skatteverket vill ha skatt på. Där skriver vi A7*1000 för att få det i kronor. (När vi i ett senare skede skall räkna med ett fribelopp måste det dras av här (-A12), men i "rikemanskalkylen" behövs det inte.)

Vi har nu fått in 4 500 000 i C2. Skatten blir i D2 =C2*\$A\$11. Dollartecknet betyder att dessa värden inte skall ändras när man flyttar beräkningarna nedåt i kolumnen. Om det är rätt skrivet skall det nu stå 67 500 i D2.

Inkomstskatten i E2 =\$A\$2*\$A\$9. Dessa cellhänvisningar skall inte ändras. Inkomstskatten är 90 000 varje år.

Totala skatten första året kommer i F2 =D2+E2. De följande två kolumnerna lämnar jag som en hemuppgift för läsaren, men kolumn I bör fyllas i för att tala om under hur många år beräkningen skall utföras. Skriv en etta i rutan I2. Bekräfta som vanligt med ENTER. Skriv sedan i ruta I3 =I2+1. (Det finns flera andra sätt att fixa de naturliga talen i en kolumn, men det spar vi till en annan gång.)

Placera sedan muspekaren i den lilla fyrkanten nederst till höger på rutramen och dra nedåt. Vi behöver 25 år, alltså lika många rader. (Det finns flera sätt att åstadkomma detta, men denna metod fungerar i både OO och Excel.)

Nu har vi fått veta att den totala skatten första året är inte mindre än 157 500 kronor. Tack vare att 180 000 betalats har man pengar att betala även förmögenhetsskatten – men det gäller att hålla i pengarna!

VAD BLIR DÅ KVAR..?

Nu är kalkylen färdig för de stora gesterna. Man kan uppdatera grunduppgifterna om förmögenhet genom att för varje år dra bort föregående års utbetalning. I C3 skriver man =C2-\$A\$2. När man bekräftat detta med ENTER och markerar rutan, ser man den lilla

fyrkanten och kan dra den nedåt till rad 26, dvs 25 rader.

På samma sätt drar man värdet i D2, E2 osv ner till rad 26. Där kan man se hur förmögenheten minskar, och därmed skatten, medan den behållna utbetalningen ökar.

I min kalkylmodell har jag dessutom räknat ut hur mycket den totala förmögenhetsskatten blir i D27 =SUMMA(D2:D26). I Excel finns ett grekiskt summa-tecken som man kan klicka på, och sedan markeras automatiskt hela kolumnen, vilket man kan godkänna med ENTER. I OO har jag inte hittat motsvarande finess, så man måste skriva in det för hand. (I engelsk version heter det SUM.)

I G27 skriver man på liknande sätt =SUMMA(G2:G26) och får fram hur mycket vinnaren totalt får kvar av vinsten. Och det är ju ingen större konst att i någon lämplig ruta räkna ut hur många procent han får kvar resp. betalar i skatt.

FACIT: i detta fall blir totala förmögenhetsskatten genom åren 877 500 kr och totala behållna beloppet 1 372 500, dvs 31%. Bättre än inget, men kanske känner man inte direkt hur häftigt det kan vara att betala skatt!

Kanske jag borde göra Mona Sahlin mer rättvisa genom att anföra en mening till: "Att betala skatt är häftigt och vackert. Men att betala skatt kan aldrig köpa någon fri från det personliga ansvaret."

Nänä. Min avslutande synpunkt: Tänk noga igenom saken innan du åtar dig att skrapa fram en Trissvinst!

PS

En viktig fördel med en kalkylmodell är att man kan förändra ingångsvärdena och se vad det för med sig. I det här fallet kan man göra en medelklassmodell genom att ändra skatteuttaget på årsinkomsten till 30%.

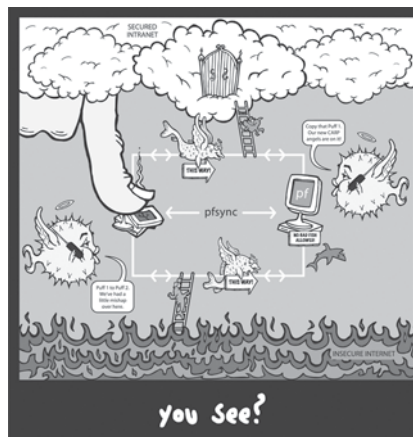
Allra intressantast är, tror jag, att se vad som händer om man helt eller delvis kan utnyttja fribeloppet i förmögenhetsskatten. Har man inga andra beskattningsbara

forts på s34

mitt OS

"Gratis, funktionellt och säkert" lyder texten till den stora bilden till höger. Stämmer det? En som borde veta är Gabriel Kihlman, som här ger en inblick i sin användning av operativsystemet vid namn

OpenBSD

Jag tänker förklara varför jag tycker att OpenBSD är det bästa operativsystemet för mig. En viktig del i det hela är att jag ställer mig helt och fullt bakom de mål som OpenBSD ställt upp. Det känns på samma sätt som när man enbart handlar ekologiska matvaror, miljövänligt tvättmedel, källsorterar eller röstar på miljöpartiet.

OPENBSDs UTSIDA

OpenBSD försöker vara ett operativsystem där alla funktioner och program ska fungera rakt av eller ha så bra manualer att man kan köra programmet efter att ha läst manualen. Inga överraskningar får förekomma i användandet.

I och med denna enkla syn på saker och ting följer det att källkoden, som allt byggs på, ska vara lätt att följa och förstå. Annars blir det svårt att nå de andra målen.

OpenBSD fokuserar väldigt mycket på säkerhetsaspekten utan att för den delen ändra på beteenden eller gränssnitt. Man ändrar innanför skalet så mycket som möjligt. Utåt sett måste allt, så långt det går, följa de olika UNIX-standarder som finns.

Attityden på mailinglistorna är väldigt aggressiv och intolerant mot de som inte gör sin hemläxa ordentligt innan de ställer en fråga. Det leder dock till att fler läser

manualerna, söker i arkiv och på Google. I längden leder detta till mer välutbildade användare och mindre trafik på mailinglistorna.

INSIDAN OCH DEN DAGLIGA ANVÄNDNINGEN

BSD-operativen OpenBSD, NetBSD, FreeBSD och DragonFlyBSD har källkoden till alla program i distributionen samlade i ett källträd. I detta källträd kan endast en viss liten grupp av duktiga programmerare utföra ändringar. Folk skickar förslag på ändringar till dem och om de gillar ändringarna så genomförs de.

Du kan själv hämta hem källkoden som ett enda packat arkiv och ha den lokalt på datorn. Därefter kan du ändra i koden, kompilera om hela ditt operativsystem och sen starta om med dina ändringar aktiva. Att ha direkt tillgång till all denna kod är väldigt trevligt för en programmerare. Det händer ganska ofta att man undrar över hur en sak är löst eller varför ens program inte fungerar som det bör. Med denna tillgång till källkoden kan man direkt dyka ner till den kod som har med saken att göra, ända ner till koden för nätverkstacken eller drivrutinen för serieporten.

Ett av mina kvällsnöjen är att läsa igenom mailen på de ändringar som gjorts i koden

under det senaste dygnet. Om det sedan har gjorts ändringar i något område man är nyfiken på så uppdaterar man helt enkelt sitt kodträd och läser igenom kodändringarna.

Har du någon gång undrat vad "Felkod: 5252554" betyder i det där fönstret du fick upp? Hade du haft källkoden tillgänglig hade du kunnat kolla detta själv.

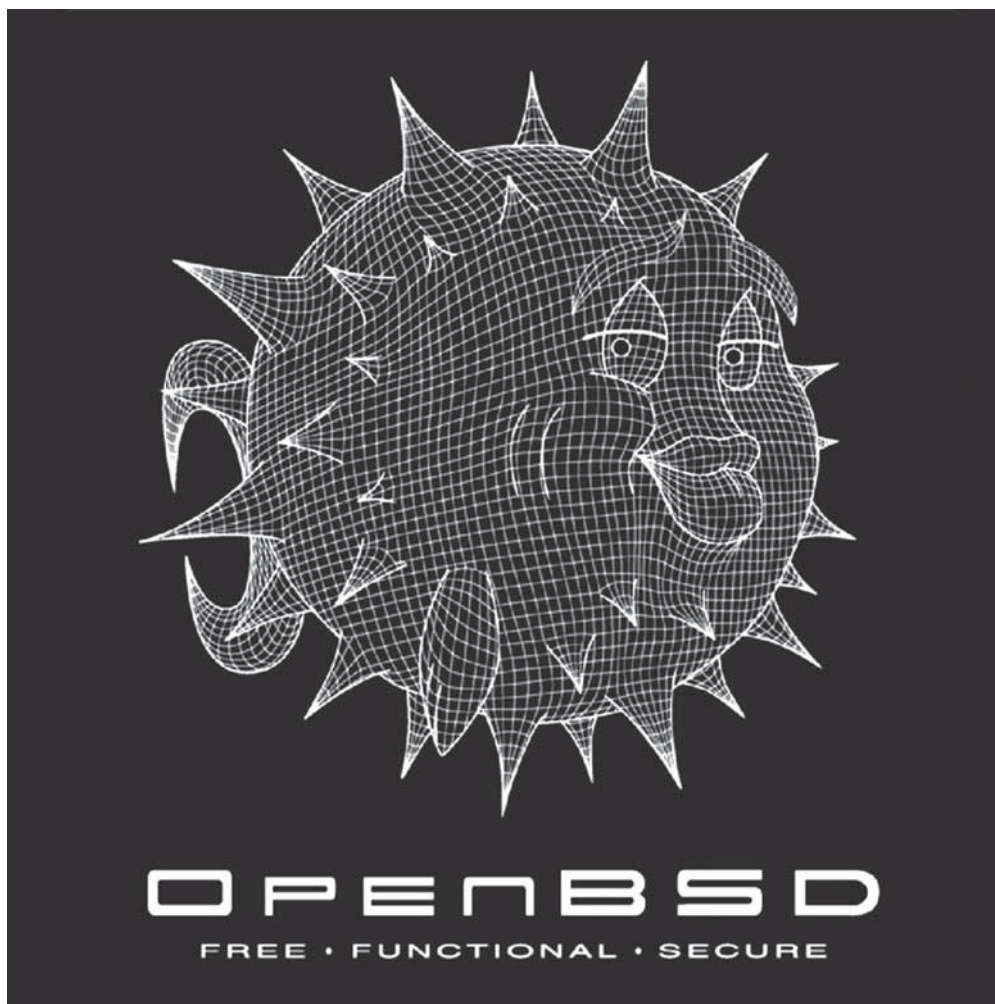
APPLIKATIONER, VERKTYG

De verktyg jag använder i OpenBSD är editorn emacs, kompilersverktöget perl och webbläsaren Firefox. När det gäller att hantera mina fotografier från digitalkameran så använder jag gimp och ImageMagick.

OpenBSD är väldigt enkelt att använda, t.ex. så fungerar de flesta USB-saker direkt utan problem, det är bara att plugga in dem. Man behöver inte hålla på och ladda extra moduler i kärnan, inte heller behöver man kompilera om kärnan (som jag minns att man ofta behövde göra i Linux-världen).

Det är också enkelt att vara säker med OpenBSD. Under de senaste nio åren har det bara funnits ett enda hål i default-installationen av OpenBSD som kunnat utnyttjas från nätverket för att få administreringsåtkomst. Sådant är mycket tacksamt.

Många av de verktyg jag använder dagligen följer automatiskt med i OpenBSDs grundinstallation, men om man saknar några

program, t.ex. en grafisk webbläsare, så finns port-systemet. Med hjälp av port-systemet kan du enkelt installera cirka 2500 olika applikationer, t.ex. java, Firefox, Thunderbird och KDE.

ABC

OpenBSD har en ovanligt livlig och färgstark community knuten till sig, med den säregna maskoten Puffy som dyker upp i de mest skiftande skepnader (se ovan och övriga bilder på sidan).

Varje ny release av OpenBSD kopplas till ett visst populärkulturellt tema, vilket genererar t-shirttryck, karikatyrer och även sånger. Mer om detta i nästa nummer. Den nyfikne kan redan nu ta en titt på www.openbsd.se/lyrics.html#38

Bilderna ovan och till höger, och den roliga teckningen på vänstersidan, är några exempel på den säregna humorn som är vanligt förekommande i OpenBSD-sammanhang.

Länkar

Officiell hemsida
www.openbsd.org

Steg-för-steg-beskrivning av installation
www.openbsd.org/faq/faq4.html

Innehållsrik sida om OpenBSD
<http://en.wikipedia.org/wiki/openbsd>

OpenBSD Journal
www.undeadly.org

Svensk site om OpenBSD
<http://openbsd.nu>

Hur tomt är ett tomt dokument?

En berättigad fråga då man sparar dokument i olika format. Det visar sig att Word är en tungviktare i fler bemärkelser än att vara dominerande på marknaden...

TEXT **SVEN WICKBERG** <1384>

Tack vare Microsofts dominans på mjukvarumarknaden för "vanligt folk" så har vi fått fördelen att "de flesta" har samma programvara och kan läsa varandras filer. Det verkar som om Word är så utbredd bland hemmadatoranvändare (och bland kontorsanvändare?) att man kan skicka sina Word-filer hit och dit och räkna med att de allra flesta kan läsa dem.

Ett undantag i detta tillstånd tycks finnas i ABC-klubben. Av naturliga skäl finns där ett betydande intresse för andra program än dem Microsoft står för, och det har även hänt att man haft svårigheter med mina Word-filer.

.DOC - INTE BARA WORD...

Word fanns tidigt också för Macintosh, och Word-filer skapade under Windows är läsbara både på Mac och i gratisprogram som OpenOffice.

Svårigheter skall övervinnas, och visst har man överunnit dem. Men under tiden har jag forskat litet i vilka alternativ man har. Eftersom jag har Word i alla mina datorer är det naturligt för mig att använda Word och att spara i det förvalda Word-formatet.

Filen får efternamnet .doc, men det har Word inte monopol på. Det kan uppstå problem att läsa mina .doc-filer. Även Microsofts billighetsversion Works sparar under namnet .doc, och OpenOffice, som har sin egen uppsättning efternamn, kan även det spara i Word-kompatibelt format (.doc).

Microsoft brukar inte vara särskilt välvilligt till att stödja andra format, men man kan faktiskt vid sparande i Word välja mellan en rad alternativ. De flesta är besläktade med nuvarande Word, alltså tidigare versioner och miniversionsprogrammet Works, men det finns även alternativ för den f.d. arga konkurrenten Word Perfect.

De flesta av dessa har inte så stort intresse i det här sammanhanget, då jag söker en universell representation av mina texter, så att "alla" har en chans att läsa dem.

.TXT, MSDOS-TEXT, .RTF

Det mest grundläggande är förstås rent text-format med efternamnet .txt. Denna formatering kan inte ta vara på några som helst av de finesser Word-programmet ger i form av fetstil, spalter och annat, men det bevarar själva textmassan ganska bra, speciellt mellan olika generationer av ordbehandlare. Med tanke på en viss oklarhet om ääö måste man dock fortfarande ta reda på vilket som fungerar bäst: ren text eller MSDOS-text.

Slutligen har vi Rich Text Format, rtf, som i betydande omfattning klarar av att konservera även formateringar i en Word-fil och föra över dem, om motsvarande möjligheter finns, till det mottagande programmet. Jag har med framgång provat det på OpenOffice, som dock är gjort för att likna Word.

OLIKA STORLEK PÅ TOMMA DOKUMENT

I samband med att jag sparade mina filer i diverse olika format för redaktionens räkning kom jag att tänka på att filerna ändrar storlek i olika format. Där har man slutligen något att ta på. Det visar sig att olika program lägger beslag på olika mycket minne för att klara sin egen drift och sina egna finesser. Jag har sparat ett tomt dokument i de olika programmen och fått följande storlekar:

Word	24 k
OpenOffice	6 k

Det förutsätter att OpenOffice får använda sitt eget dokumentformat sxw. Väljer man att spara i Word-format blir det litet mer, men i alla fall bara 8 k.

RTF	4 k
PDF	4 k

Man kan väl anta att båda dessa specialformat visserligen konserverar layouten, men gör rent hus med alla andra finesser, eftersom texten nu bara skall visas och inte ytterligare bearbetas i det ursprungliga programmet. Om man öppnar RTF med Word stoppas väl layouten in i den sedvanliga bakgrunden igen.

ONÖDIG POTENTIAL?

Varför är Word så slösaktigt? Om man vill vara positiv kan man säga att Word sparar ansatser till alla möjliga finesser, även om de inte används i det aktuella dokumentet. De andra kanske inte klarar allt som Word kan, men kommer också undan med lägre minneskrav.

Hur ofta använder jag alla de finesser Word rör sig med? Sällan eller aldrig. Det rör sig mestadels om vanlig text, ibland uppspaltad och någon gång med en instucken tabell. Det där sista är något som de andra inte är så bra på.

LITET PROBLEM MED STORA MINNEN

De flesta nyare datorer har ganska gott om minne, både i RAM och på disk. 15 k extra minne för att serva Word kanske är en bagatell? Men har man äldre datorer med beskedligare resurser kanske det finns skäl att välja tidigare Word-versioner eller andra sparformat.

I Word kan man även välja att spara i äldre versioners format. Den intresserade kan undersöka hur mycket bakgrundsstorleken har ökat sedan Word 2 var störst, bäst och vackrast.

ABC

"Tomgångsstorlek" - en liten överblick

Textdokument

Word2002.doc	24k
Word2002.rtf	2k
Word2002.pdf	2k
Word2002.txt	1k
OpenOffice.doc	6k
OpenOffice.sxw	4k

Tabelldokument (kalkylark)

Excel.xls	14k
Excel.WKS4	3k
Excel.pdf	4k
OpenOffice.sxc	6k
OpenOffice.xls	7k

Skype

TEXT & BILD **Bo SALTORP** <7585>

Nyligen såldes Skype till eBay för ett mycket stort antal dollar. Har det Internetbaserade auktionsbolaget rätt finger i luften, eller är Skype bara en hype - en bubbla som väntar på att brista..? Ett är säkert: IP-telefonin växer världen över och lockar allt fler användare. Bo Saltorp skriver här om sina erfarenheter av det nya sättet att telefonera.

Vad är Skype, och vad krävs för att köra det? Skype är ett dataprogram, som gör det möjligt att ringa röstsamtal över Internet, dvs en form av det som kallas IP-telefoni.

Skype kan köras under Windows XP, Windows 98/SE/ME, Linux, Mac OS X samt Pocket PC. Hårdvarumässigt krävs i stort sett endast en dator med ljudkort och ett headset (mikrofon och hörlurar). Det hela fungerar bäst om man har bredband, men ISDN (64 kbit/sek) går lika bra. Det är troligt att även modem fungerar, om man har en bra linje som ger åtminstone 45 kbit/sek.

Slutligen behövs förstås Skype's programvara, vars grundversion är gratis och kan nedladdas från www.skype.com.

OLIKA FORMER AV SKYPE

Följande tre former finns: Skype, SkypeOut och SkypeIn.

Den första formen är själva grunden, som alltid måste finnas. Då kan man endast tala med andra datoranvändare, som har Skype-programvaran installerad. Man registrerar sig via Skype's webbsida och väljer ett namn (nedan kallat Skype-namnet) och ett lösenord. Man kan dessutom lägga in en del uppgifter om sig själv (adress, telefonnummer, foto m.m.) i Skype's databas.

Dessa uppgifter blir då sökbara för andra Skype-användare.

Med SkypeOut (som inte är gratis) kan man från sin dator ringa till fasta telefoner i större delen av världen, dvs slå deras telefonnummer i Skype's användarfönster varvid det ringer i deras vanliga telefon. Det är troligt att det så småningom också går att ringa till mobiltelefoner.

Med SkypeIn (inte heller den gratis) kan en person, som inte har dator, ringa till din dator från en vanlig telefon. I detta fall tilldelas du ett speciellt telefonnummer, till vilket personen ringer. Han/hon blir då vidarekopplad till din dator. För att ett samtal skall komma till stånd, måste du alltså befinna dig vid datorn och ha Skype igång när personen ringer. Du får då ett vanligt telefonnummer per land. Kommunicerar du med någon/några i USA, England, Danmark, Finland, Frankrike eller Polen, kan du skaffa ett nummer i det landet så det blir billigt för dem att ringa dej. Du kan t.o.m. få ett särskilt nummer i Sverige. PTT har en särskild nummerserie för detta, som således Skype hämtar från.

SKYPE VOICEMAIL

Det finns också en tilläggstjänst till Skype, som heter Skype Voicemail (kostar c:a 5 euro

för tre månader), och är en "telefonsvarare" i vilken den uppringande kan lämna ett röstmeddelande. Tjänsten fungerar precis som en vanlig telefonsvarare. Jag har ringt till personer, som har betalat för Skype Voice-mail. Efter c:a 6 ringsignaler kopplas svararen på och en röst på engelska säger att personen jag försöker kontakta inte är tillgänglig och att jag kan tala in mitt meddelande. När personen sedan kopplar upp sig får han/hon veta att det finns ett Voicemail att hämta hem.

HUR BRA FUNGERAR DET?

Min erfarenhet är att Skype i grundformen (dator till dator) fungerar mycket bra, dvs att ljudkvaliteten är lika bra som med vanlig telefoni. Inga fördröjningar av talet märks. Med SkypeOut blir det klart sämre och här får man ibland ringa om, för att få "en bättre linje".

VAD KOSTAR DET?

Skype i grundformen kostar inget om man har bredband, eftersom man då inte har någon samtalsavgift för uppkopplingen mot Internet. Med ISDN eller modem tillkommer den normala samtalsavgiften, som ju varierar beroende på vilken tid på dygnet man är uppkopplad.

När man registrerar sig för SkypeOut får man något som liknar ett "kontantkort för mobiltelefon". Man köper via Skype's webbsida samtalstid för 10 euro (vilket med EU-moms blir 11.50 euro) med ett vanligt betalkort (Master Card, Visa) och får då 10 euro att ringa för. "Samtalstaxan" är 1,7 Euro Cent per minut plus 15 % EU-moms, vilket med kursen 9.50 SEK/Euro ger en minutavgift på $0,017 \times 9,50 \times 1,15 = 0,188$ kronor

eller avrundat c:a 20 öre per minut. Du måste ringa minst ett SkypeOut-samtal i halvåret, annars försvinner dina pengar från "kontantkortet".

Om man vill pröva Skype, så rekommenderar jag att man också skaffar SkypeOut. Man ringer då först med SkypeOut för att få reda på om personen är hemma. Om denne är hemma men inte har dator med Skype, fortsätter man samtalet på vanligt sätt. Om han/hon har dator med Skype, kan man då be honom/henne att sätta sig vid sin dator, tala om vilket Skype-namn han/hon har och sedan lägga på telefonluren.

Man ringer därefter upp på nytt via normal Skype med hjälp av Skype-namnet och får då en klart bättre ljudkvalitet. Det blir också billigare, eftersom man då inte betar av pengar från sitt "kontantkort".

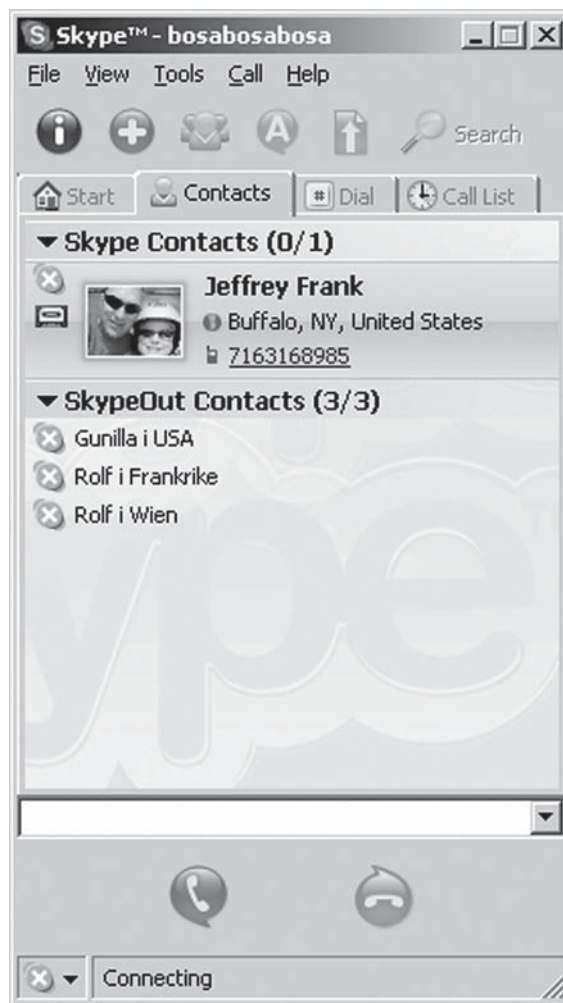
SKYPES ANVÄNDARGRÄNSSNITT

Skype's användargränssnitt är enkelt. Mitt användarfönster ser ut som på bilden ovan:

Överst syns mina Skype-Contacts, som är användare, vars Skype-namn jag känner till. De uppgifter som visas, (Skype-namnet, fotot, adressen, telefonnumret) är uppgifter som personen Jeffrey Frank lagt in i Skype-databasen.

Därefter följer SkypeOut Contacts, dvs sådana som inte har dator med Skype. För dessa måste man själv lägga in deras vanliga telefonnummer, vilka inte syns på bilden just nu. Det visas när man klickar på deras ikon.

När man vill ringa upp en person klickar man först på personens ikon och därefter på den vertikala telefonlursikonen (som blir grön, när man är on-line) nedtill. Då slås telefonnumret automatiskt. Man avslutar

samtalet genom att klicka på den horisontella telefonluren. Enklare kan det inte bli.

Som tidigare nämnts finns en sökbar Skype-databas, där alla Skype-användare finns upplagda med de uppgifter de lagt in om sig själva. Man väljer då i menyn Tools > Search for Skype users... och följer sedan anvisningarna.

Det enda i användargränssnittet, som jag upplevt som ologiskt, är inläggning av nya SkypeOut-kontakter. Man gör detta via menyalternativet Tools > Add a contact, men då måste man vara On-line, annars är detta alternativ utgrått. Gången blir då följande för att lägga in en kontaktperson, som endast har telefonnummer:

1. Gå Online, annars är Tools > Add a contact utgrått;
2. Skriv in telefonnumret på samma sätt som med en vanlig telefon (Ex: Till en person i USA (som har landkod = 1) med Area code 716 och nummer 555-1234) skriver man: 0017165551234, dvs utan mellanslag;
3. Tryck Next. Då visas en ny ruta med det telefonnummer du matade in;
- 4.

Radera numret och skriv det namn du vill ha på personen; 5. Klicka Finish.

MÅSTE MAN SITTA VID DATORN FÖR ATT RINGA SKYPE-SAMTAL?

Den som har bredband och alltid har sin dator igång, kan köpa en TOPCOM's VoiP-telefon, som möjliggör att man kan befinna sig var som helst i huset/lägenheten när man ringer med SkypeOut. Hos ONOFF kostar denna c:a 900 kr. Den ansluts till datorns USB-kontakt respektive det fasta telenätet.

SAMMANFATTNING

Det blir billigt att ringa till personer i utlandet, även om personen inte har dator. Det går att ringa till de flesta länder i Europa, till USA, Australien och Nya Zeeland för att nämna några. Gambia i Afrika verkar också fungera.

För dem som har bredband, blir kostnaden c:a 20 öre per minut alla tider på dygnet. För ISDN- och modemanvändare ungefär det dubbla, beroende på operatör och tid på dygnet.

Skype ersätter inte vanlig telefon, eftersom man inte enkelt kan ringa "vanlig telefon" till "vanlig telefon" i båda riktningarna. Det går visserligen, men kräver då att man alltid har datorn påslagen, har bredband och investerar i en VoiP-telefon.

Bland övriga nackdelar kan nämnas risken att bli utan telefonförbindelse vid strömavbrott (Telia har ju separat strömförsörjning) samt att råka ut för virus, spam och annat elände.

ABC

Internet, postorder och udda europeiska bilar...

TEXT & FOTO **PER STYRENIUS** <9845>

En kul grej med att vara med i en klubb, och kanske speciellt om man engagerar sig som funktionär, är att man träffar en massa människor som man aldrig skulle ha kommit i kontakt med annars. En av de första medlemmar jag lärde känna lite närmare var Hans Björkman. I den första ABC-bullen jag gav ut hade jag skrivit att jag skulle installera Mac OS X på klubbens iMac och att medlemmarna var välkomna att vara med. Hans dök upp tillsammans med en kompis och vi ägnade en kväll åt att undersöka Mac OS X, som då var ett nytt operativsystem. Hans har besökt klubblokalen många gånger sedan dess och det har blivit ett och annat samtal till macadmin (dvs mig) av typen: Per, hjälp! Min Mac...!

ALIAS: BOKHANS

Hans har, som så många andra, en innehållsrik hemsida där han berättar det mesta om sig själv och det postorderantikvariat som han driver. Webbplatsen heter *bokbans.com* och det är under aliaset Bokhans som han är känd för de medlemmar som ofta besöker ABC-klubbens lokal.

Av Hans hemsida kan man utläsa att han jobbade 17 år på SE-banken innan han kastade loss och började syssla med lite av varje: lära barn i USA att rida; driva vandrarmen i Lettland; vara FN-soldat; medverka som statist i en mängd produktioner - och resa. Det sistnämnda gärna på cykel och långt, som till Gibraltar eller Turkiet. Dessutom är han hopplöst intresserad av gamla europeiska bilar och en flitig besökare på bilträffar.

Hans verkar leva ett spännande och intressant liv, men det är inte det intervjun skall handla om, i alla fall inte till en början. ABC-bladet är en datortidning så första frågan blir hur han kom att intressera sig för datorer?

Hans minns inte riktigt varför han köpte

”Det som fick Hans riktigt intresserad av datorer, eller snarare det man kunde göra med dem, var Internet. Han behövde bara höra om det en gång så förstod han att det var hans grej.

sin första dator, men det var 1987. Han tror att han var inne i en litterär period och behövde en ordbehandlare för att skriva. Det blev en Macintosh 512k som han köpte av en kompis. Senare bytte han upp sig till en Mac Plus och på den vägen är det - den ena Macintoshdatorn har avlöst den andra. Hans har sneplat lite på Linux men tycker att det fortfarande verkar för tekniskt. Och Windows? Nja, det är helt enkelt för fult för att vara intressant.

När jag undrar om han inte använde datorer på SE-banken tvekar han lite innan han svarar att de hade terminaler som var kopplade till någon stordator. Men Hans upplevde terminalerna som fula och tråkiga, och tyckte att systemen var krångliga och ologiskt uppbyggda. Vid den här tiden var bankernas datorisering inte så utbyggd som man kan tro. Det mesta av arbetet gjordes fortfarande manuellt på skrivmaskin och via telex - knappast något som väckte ett datorintresse hos andra än mycket tekniskt intresserade personer.

INTERNET FÖRVERKLIGADE GAMMAL DRÖM

Det som fick Hans riktigt intresserad av datorer, eller snarare det man kunde göra med dem, var då han fick höra talas om Internet - med en gång förstod han att det var hans grej. Dels hade han alltid varit mycket intresserad av information och fakta, dels hade han alltid velat ha ett postorderföretag. Traditionellt har det senare alltid inneburit tryckning av dyra kataloger och kostsam annonsering. I Internet såg han möjligheten att nå ut till mängder av presumtiva kunder väldigt billigt.

I början var Internet inte så upphetsande och framför allt inte särskilt Mac:igt. Den tidens webbläsare var textbaserade och kördes i en terminal. Man navigerade inte med en mus utan flyttade runt markören med piltangenterna. Så småningom kom dock äntligen det grafiska gränssnittet i form av Mosaic (föregångaren till Netscape), ett program som Hans hade väntat på och kommer ihåg som en riktig höjare. Hans satte nästan omedelbart igång med att knäpa ihop hemsidor. Via dem sålde han prylar och hyrde ut hus. Problemet var bara att det fram till mitten av 1990-talet inte fanns så många tänkbare kunder på Internet.

Intresset för Internet förde dock med sig att Hans gick med i ABC-klubben. På den här tiden hade Telia och andra större bolag ännu inte börjat koppla upp privatpersoner, ABC-klubben var nästan det enda alternativet. Numera har han bredband och använder klubbens system rätt sällan, men han har ändå valt att vara kvar som medlem - inte av tacksamhet utan för att han fortfarande har nytta av sitt medlemskap. Det är alltid en trygghet att ha någon att fråga om man stöter på problem med sin dator.

Hans är inte med i ABCKOM (ABC-klubbens elektroniska konferenssystem). Varför han inte är det har han inte något riktigt svar på - eller så finns det många.

Hans känner att han inte riktigt kommit sig för eller blivit introducerad i systemet. Dessutom anser han sig inte vara tillräckligt kunnig för att kunna hjälpa andra.

För många år sedan var han med på en e-postlista som Alexander Bard höll i, men tröttnade snabbt då det kunde bli väldigt många inlägg efter en helg. Han var också lite aktiv i några BBS:er, bl a. Aftonbladets. Hans uppskattade att vara med och diskutera, särskilt när han kände att han kunde bidra med något, exempelvis i diskussioner om udda europeiska bilar.

I slutänden tog det dock för mycket tid i förhållande till vad det gav. Då är det enklare och trevligare att ta en tur till klubblokalen, där det finns både kunniga medlemmar och fika. Dessutom finns där datorer av alla de slag som man kan pillra på. Eller så kan han ringa till någon kunnig medlem.

MER INFORMATION ÄN TEKNIK

Hans får nog betraktas som en lite annorlunda it-pionjär än de teknikintresserade människor som annars drivit på utvecklingen. Han är inte intresserad av vare sig datorns hårdvara, programmering eller elektronik. Istället är det användningen, och framför allt möjligheten att komma åt information och att kommunicera med andra via Internet, som gör dem meningsfulla. Det är i:et i IT som är det intressanta.

Hans är fortfarande något av infofreak och en flitig Macanvändare både på fritiden och när han driver sitt Internet-antikvariat.

När han för några år sedan var på semester ett halvår på Sri Lanka hade han med sig en bärbar Mac, den första PowerBooken som hade en inbyggd dvd-läsare. På Sri Lanka fanns det dvd-filmer från hela världen att hyra - avkopplande både på hotellrummet och under långa bussresor. Under sin vistelse på ön ägnade han sig bl.a. åt att dokumentera deras järnväg och tog ca 6500 bilder med en

” Hans får nog betraktas som en lite annorlunda IT-pionjär än de teknikintresserade människor som annars drivit på utvecklingen. Det är i:et i IT som är det intressanta.

digitalkamera. Bilderna laddade han ner i datorn och visade för lokförare och annan järnvägspersonal. Via en telefon i receptionen på hotellet kom han ut på Internet och kunde hålla kontakten med vänner och kunder i Sverige.

BOKMOBIL I VÄNTAN PÅ WEBB-EXPLOSIONEN

I väntan på att privatpersoner skulle söka sig ut på Internet drog Hans igång Bokvagnen och senare Bokmobilen. Den senare var en mindre lastbil där han fyllde flaket med begagnade pocketböcker som han sålde för 20 kronor styck. Sedan något år är dock praktiskt taget all verksamhet överflyttad till Internet, så när som på att varorna måste skickas till kunderna via Posten. Ja, och så inköpsrundorna förstås, de görs inte elektroniskt. Istället flänger Hans runt mellan olika inköpställen i en Skoda 110 Rapid av 1975 års modell och lastar böcker och annat i baksätet. Det är den biten Hans gillar mest. Försäljningen kommer i andra hand.

Bokhans.com är ingen flashig webbutik utan en mycket enkel webbsida där kunderna kan läsa vad som finns att köpa och sedan beställa via e-post. Egentligen är det bara en ny variant av de gamla boklistorna som antikvariaten brukade skicka runt till sina kunder. Via webben kan alla ta del av listorna utan att teckna en prenumeration.

Rent tekniskt skriver Hans in sina böcker och andra objekt i databasprogrammet Filemaker Pro. Men för sina hemsidor genererar han en ren textfil som han lägger upp. Det finns en poäng i detta då rena webbsidor i html och text hittas av sökmotorerna. Något som inte alltid är fallet om man har en databaslösning där sidorna genereras dynamiskt vid varje förfrågan. Hans tror

forts på s26

Fler konster med Procmail

Den första artikeln om Procmail (nr 2 2005) har fått sin fortsättning dels i förra numret, dels i ABCKOM. Thomas Green fördjupar nu sin redogörelse för de ärenden som Procmail kan uträtta åt oss.

TEXT **THOMAS GREEN** <8509>

Först och främst är det en sak som är viktig att känna till, sedan förra artikeln skrevs har det nämligen skett förändringar i klubbens Procmail-rutiner. Procmail körs numera automatiskt om filen .procmailrc finns i hemkatalogen. Det betyder att man inte längre behöver starta Procmail genom att anropa programmet i .forward-filen.

VIDARESÄNDNING TILL ANNAN ADRESS

Vidaresändning av e-post till annan e-postadress är busenkelt att göra med Procmail. Man skriver helt enkelt mottagaradressen efter ett utropstecken (!) på händelseraden (receptets tredje rad), t.ex. så här:

```
: 0H
* ^From:.*bullen@abc.se
! mottagaradress@domän.se
```

Du som inte använder den e-postadress klubben tillhandahåller kan använda ovanstående recept för att få klubbens nyhetsbrev, Bullen, eftersänt till dig. Det går naturligtvis även att ordna eftersändning genom att skriva mottagaradressen i en .forward-fil som placeras i hemkatalogen. Skillnaden är att då kommer *all* inkommande e-post att vidarebefordras,

medan ovanstående recept bara skickar Bullen vidare. Tar man bort villkorsraden (rad 2), så kommer Procmail också att vidarebefordra allt. Ett varningens ord: Skapa *inte* loopar genom att sätta din ABC-adress som mottagare eller genom att låta bägge kontona vidareända till varandra!

VITLISTA RÄDDAR OÖNSKAD BORTSORTERING

Precis på samma sätt som Procmail kan användas för att filtrera bort oönskad e-post, kan det också användas för att behålla önskade brev. Tanken är att brev från personer man känner och litar på inte av misstag skall klassas som icke önskvärda av Procmail-filtret, s.k. falska positiva. Det brukar kallas vitlista och innebär helt enkelt att när man får en match på villkorsraden, så skickar man det inkommande brevet direkt till brevlådan:

```
: 0H:
* ^From:.*mamma@jobbet.se
/var/mail/m8509
```

Vitlistan placerar du så högt upp i din .procmailrc som möjligt, helst före alla spamfiltren. Jag har placerat min vitlista direkt efter viruskollen, vilken görs först av allt. Virus vill jag absolut inte ha, så den

kollen görs alltid. Det behöver väl inte påpekas att du ska skriva ditt eget brevlådenamn i exemplet ovan.

LOGISKA VILLKOR

En egenhet med recepten är att villkorsraderna testas med logiskt OCH. Det betyder alltså att *samtliga* villkor måste vara uppfyllda för att händelsen i receptet ska utföras:

```
: 0
* villkor 1
* villkor 2
/dev/null
```

Om villkor 1 eller 2 är falskt, så kommer Procmail att hoppa över det receptet. Hur gör man då om man vill jämföra med logiskt ELLER? Detta villkor behövs om man t.ex. vill göra en vitlista eller kanske en lista över ord som garanterat innebär att det är ett spam som behandlas. Svaret ligger i en av den engelske 1800-talsmatematikern Augustus de Morgans upptäckter. Han fann ett samband som hjälper oss nu: (icke P) och (icke Q) = icke (P eller Q). I Procmail-termer ser det ut så här:

```
: 0B
* ! .*finance.*
```

```
* ! .*sex.*
* ! .*viagra.*
{}
:0E
/dev/null
```

Här ser vi ett par nyheter: {} och :0E. De tomma måsvinge-parenteserna betyder att om alla villkoren är sanna, dvs. att varken finance, sex eller viagra finns i brevkroppen, så gör Procmail ingenting, utan fortsätter som förut. Vill man att något ska hända i det läget, så är det bara att skriva dit en vanlig händelse, alternativt kapsla in flera recept mellan måsvingarna. Hur man går till väga med det beskrivs bra på flera ställen på Internet. Det kommer också ett exempel längre fram i denna artikel.

ABSOLUTA VILLKOR

Det efterföljande :0E betyder att något ska göras om närmast föregående test ger falskt resultat. Det här är alltså Procmails variant av IF ... THEN ... ELSE. Denna konstruktion bygger på att villkoren är absoluta. Är ett av villkoren uppfyllt, så kastas hela brevet. Det fungerar bra i vissa lägen, t.ex. vitlistor, men är alltför otympligt i andra fall. Procmail har en lösning på det. Istället för absoluta villkor använder man sig av ett poängsystem.

```
:0HB
* -5^0
* 3^0 finance
* 3^0 porn
* 1^0 sex
* 9^0 viagra
/dev/null
```

Här fungerar villkorsraderna annorlunda än ovan. Den första villkorsraden sätter en startsumma. Varje gång Procmail hittar något av orden, så adderas talet framför summan till totalsumman. Står orden *sex* och *viagra* varsin gång i brevet, så blir totalsumman $(-5) + 1 + 9 = 5$. Om totalsumman är större än noll, så utförs det som står på händelseraden.

Sättet att ange poängen kräver en förklaring. Skrivsättet är w^x , där w anger ordets *vikt* i poängskalan och x multipliceras med vikten en gång för varje gång ordet finns i brevet. Antag t.ex. att detta villkor finns med i listan:

```
* 2^3 mortgage
```

Om *mortgage* finns tre gånger i brevet, så ökas summan med 2 första gången det påträffas, 2 * 3 andra gången det påträffas och 2 * 3 * 3 den tredje gången. Poängen ökar alltså exponentiellt för varje träff om x är större än noll. Om man har ord som gör det sannolikt att brevet inte är spam, så är det möjligt att ange negativ poäng.

DELA UPP I FLERA FILER

Ibland kan det vara bekvämt att dela upp .procmailrc i flera filer, t.ex. stora poänglistor med "fula ord" och annat som inte ändras särskilt ofta. Dessa filer kan döpas efter eget tycke. För att inkludera filen skriver man något i stil med detta:

```
INCLUDEDRC=$HOME/fulaordlistan
```

Variabeln \$HOME pekar på din hemkatalog och fulaordlistan är den valfritt döpta filen. Den inkluderade filen körs där den står i .procmailrc, så det krävs lite eftertanke var man inkluderar sina filer.

VARIABLER

För att underlätta skrivande och underhåll av .procmailrc, kan man använda sig av variabler. Variabeldeklarationerna placeras lämpligen först i filen. En variabel deklarerar så här:

```
VARIABLE = värde
```

Deklarerade variabler kan användas i hela .procmailrc, i filer som inkluderas efter det att variabeln har deklarerats och även som miljövariabler i program som startas från Procmail. För att komma åt variabelvärdet sätter man ett dollartecken (\$) före:

```
$VARIABLE
```

Exempel på hur variabler kan deklarerar och användas:

```
DEVNULL = /dev/null
DEFAULT = /var/mail/m8509
SPAMFIL = $HOME/spamfil
```

```
:0H
* ^X-Virus-Status: Infected
$DEVNULL
```

```
:0H:
* ! ^TO_.*m8509@abc.se
$SPAMFIL
```

```
:0:
$DEFAULT
```

Observera att i deklarationen av variabeln SPAMFIL så börjar värdet med att man refererar till variabeln \$HOME. Vad är det? Jo, det är en miljövariabel som Procmail fått från sin omgivning. \$HOME pekar på ditt hembibliotek. Variabeln SPAMFIL pekar alltså ut en fil som heter spamfil i hembiblioteket.

Variabler har varit mycket användbara för mig vid testning och avlusning av .procmailrc. Istället för att behöva ändra händelseraden i varje recept, så kan man globalt välja att låta t.ex. DEVNULL peka på antingen papperskorgen (/dev/null) eller någon annan fil.

LOGGNING

Det finns tre inbyggda variabler som kan användas för att få Procmail att logga vad som händer. Först måste man definiera loggfilen, t.ex.:

```
LOGFILE = $HOME/logfil
```

Därefter kan man välja hur mycket text Procmail ska skriva i loggfilen. Vill man ha riktigt "pratiga" loggar, väljer man värdet *on*, medan *off* är förvalt.

```
VERBOSE = on
VERBOSE = off
```

Man kan också lägga in egna texter som skall loggas i .procmailrc. Det gör man genom att tilldela variabeln LOG ett värde:

```
LOG = "Detta är en logtext
"
```

LOG kan användas överallt efter det att LOGFILE har tilldelats ett filnamn. Notera också att LOG används *utan* dollartecken före eftersom man bara tilldelar värden. En

egenhet är att man måste lägga till ny rad själv i den text som skall loggas. Det illustreras ovan genom att det avslutande citattecknet står på ny rad.

ANROPA EXTERNA PROGRAM

En annan trevlig finess är att man kan anropa externa program från .procmailrc. Det går både att låta ett externt program analysera e-brev och att låta ett externt program ta hand om hela brevet. Det hela styrs från villkorsraden, t.ex. så här:

```
:0Hw
* ? $HOME/bin/
kollaNyhetsbrev.pl
{
    :0BHW
    | $HOME/bin/tillABCKOM.pl
}
```

Här har jag skissat på ett recept som fångar upp nyhetsbrev och lägger in dem i ABCKOM. Lösningen är vald för att illustrera användningen av externa program. Detta är alltså inte det optimala sättet att lösa uppgiften på.

Första raden anger att ett recept startar (:0), att det är brevets header (H) som ska undersökas och att Procmail ska vänta (w) på att det startade programmet avslutar innan det fortsätter.

Frågetecknet på villkorsraden talar om för Procmail att det skall starta ett externt program och analysera detta programs returvärde. Det externa programmet har jag kallat kollaNyhetsbrev.pl och dess funktion är att verifiera att brevet är ett nyhetsbrev. Visar det sig vara ett nyhetsbrev, så returnerar programmet värdet 0 (noll). Det

är villkoret för att Procmail ska exekvera händelseraden. Alla andra returvärden tolkas som om att testvillkoret inte är uppfyllt.

Händelseraden kapslar in ett nytt recept innanför ett par mäsingar. I detta recept är det både brevkropp och –huvud (BH) som ska användas. Receptet har ingen villkorsrad utan kommer alltid att köras. På händelseraden startas ett externt program genom att raden börjar med pipe-tecknet (|) och därefter sökvägen till programmet tillABCKOM.pl som lägger in nyhetsbrevet i ABCKOM.

De externa programmen får tillgång till e-brevet genom att Procmail sänder det på strömmen stdin. I praktiken innebär det att programmet läser e-brevet som om det skrivs in via tangentbordet. Man kan alltså hålla sig till den absolut enklaste nivån av in/ut-programmering för att skriva egna program till Procmail. Därmed duger det inte att skylla på att man har för lite programmeringskunskaper för att göra egna program. Det spelar inte heller någon roll vilket språk man väljer.

VIDARE LÄSNING

Till sist ska jag ge några tips på var man kan hitta mer information om Procmail. I Unix kan man skriva "man procmail" för att läsa dokumentationen för programmet. Med "man 5 procmailrc" får man se dokumentationen för konfigurationsfilen .procmailrc. Det är visserligen informativt, men samtidigt ganska torrt och svåröverskådligt att läsa Unix-dokumentation. Se länkrutan med adresser till webbsidor där det finns bra information om hur man använder Procmail.

ABC

ABC-bladet i takt med mediaflödet

Samma dag som det förra numret av ABC-bladet skickades till tryckeriet, hade Vetenskapsradion Tekno i Sveriges Radio ett inslag om BESK, "Sveriges första dator", och de kvinnor som arbetade med att programmera den från 1953 och framåt.

Framför allt handlade det om Elsa-Karin Boestad-Nilsson, vars vittnesmål om denna pionjärtid bandades av Dataföreningen i syfte att främja framtida forskning i ämnet. I nämnda ABC-blad återfanns ju nämligen flera artiklar med anknytning till datorns tidiga historia i Sverige - just BESK var dessutom med på bild.

Nu är det väl ingen som tror att radions P1 har okända försänkningar i redaktionen - istället är det nog så enkelt att ABC-bladet visar sig ha god tajming.

ABC-bladet rättar

Medlemsintervjun i ABC-bladet 3-2004 porträtterade Sven Wickberg. Artikeln var skriven av Per Styrenius, liksom för övrigt intervjuerna i de två föregående numren - och givetvis även i detta nummer. Emellertid föll författarens namn bort i redigeringen, och artikeln fick stå utan avsändare, vilket vi beklagar.

Länkar

Procmails hemsida
www.procmail.org

Bra kom-igång-sidor
www.udel.edu/topics/e-mail/procmail/procmail.html
www.umbi.umd.edu/computing/procmail.html

Förklaringar av reguljära uttryck
www.regular-expressions.info

forts från s22

att många kunder hittar honom via Google och andra sökmotorer. De skriver helt enkelt in titeln eller författaren på en bok som de är intresserade av och ser vad som kommer upp. Att först leta upp ett antikvariat på Internet för att se om de har en viss bok blir för krångligt.

TRADERA ENKLARE ÄN EBAY

En annan plats där säljare och köpare hittar varandra är auktionssajten Tradera. Här säljer Hans inte bara böcker utan allt möjligt som kan vara intressant för samlare. Men redan innan han kommit så långt att han lagt ut ett objekt har han använt Internet för att ta reda på fakta om det han tänker sälja. Att lägga ut ett gammalt vykort och skriva "cykel framför butik" räcker inte för att locka köpare till auktionen. Alltså gäller det att försöka leta fram platsen där kortet är taget via ledtrådar i bilden och sökningar på Internet. Handlar det om böcker så är det sökningar i Libris som gäller osv. Sedan är det förstås viktigt att ta en bild med en digitalkamera.

Hans säljer och skickar internationellt till kunder i alla världsdelen. Betalt får han via PayPal. Trots detta har han inte jobbat särskilt mycket med Ebay. Han har en del objekt som han tror kan passa där, men de är rätt värdefulla och för att sälja dem måste han ha sålt flera objekt redan tidigare. Får han goda omdömen för de försäljningarna kan det löna sig att lägga ut de nya varorna - något av ett moment 22.

En annan anledning till att han haft svårt att komma igång på Ebay är rent teknisk: deras webbsidor är helt enkelt för tunga för den gamla Mac han använt hittills. Förhoppningsvis blir det bättre med den lilla MacMini han nyligen införskaffat. Just nu undersöker han Mac OS X alla möjligheter och tar del av alla nya program han plötsligt kan köra. Ett av dem är Skype. Förmodligen kan det eller liknande program bli ett bra sätt att hålla kontakten med kunderna.

Hans verksamhet är enkelt men funktionellt uppbyggd och berörs varken av it-bubblor eller dotcom-kriser. Så länge folk

gillar att läsa böcker och samla på allt mellan himmel och jord kommer det att finnas en marknad. Delar av den verksamheten kommer alltid att med fördel kunna bedrivas på Internet.

ABC

Länkar

www.bokhans.com

[www.tradera.com/trader/
trader_grade.aspx?tgtnr=108794](http://www.tradera.com/trader/trader_grade.aspx?tgtnr=108794)

Vem behöver ett binde -

För några nummer sedan skrev jag en liten utläggning om de olika sorters bindestreck som finns inom typografin, och vilka motsvarigheter man kan få fram på våra vanligaste ordbehandlare, i första hand Word.

Sedan dess har jag fått en del tips och reaktioner från läsare. Det fick mig att laborera litet mer, speciellt med allt-i-allo - programmet Open Office. OO har fördelen att vara freeware och kan alltså skaffas och köras även av dem som inte vill/kan göda Microsoft genom att för dyra pengar köpa Word.

Det här skrivs i OO (engelsk version), som ju faktiskt är gjort så att det i görigaste mån skall ge samma resultat som Microsofts motsvarande program. Skillnaderna visar sig vanligen först "på djupet", dvs ett eller ett par steg under ytan.

CITATIONSTECKEN

Jag såg just att citationstecknen hos mig i OO är formade som de brittiska, dvs "66" i

streck?

början på citat och "99" i slutet. I svenska trycksaker använder vi vanligen 99 både före och efter. (*Så även i denna publikation. Se tecknet i slutet av detta stycke för den variant som författaren syftar på. Red:s anm.*) För dem som måste använda gammaldags skrivmaskiner hade man ingenting bättre än "dubbelfnutt", dvs shift-2, som i det här programmet inte ger dubbelfnutt utan 66. (Man kan förstås få dubbelfnutten genom att hämta den från Insert, Special Characters, där den står som nummer tre i raden (efter blanksteg och utropstecken). Men vem vill ha " när det tecknet bara var en (dålig) ersättare för " ?

DIVIS OCH PRATMINUS

Nå, för att återvända till tankstrecken så gäller tydligen i OO detsamma som i Word. Det finns alltså inlagda rutiner för att förvandla dubbel divis till "pratminus", dvs ett streck som är dubbelt så långt som bindestreck; - där har vi divis, här kommer: — pratminus.

Jag skrev alltså två bindestreck i följd, men bara för det kom det inte något pratminus alls. Efter en del experimenterande fick jag fram att två bindestreck omvandlas till "—" bara om det kommer i sammanhanget "bokstavstecken, blanksteg, divis, divis, blanksteg, bokstavs-tecken". I exemplet ovan kom ett kolon före första blanksteget — alltså ingen samman-smältning till pratminus. Datorer har svårt att tänka själva, och programmet anser inte att ett kolon är ett bokstavstecken. Jag måste ju medge att det inte är vanligt att ha tank-streck efter kolon, så programmakarna har nog tänkt rätt.

I själva verket åstadkommer OO en del ytterligare konster med tankstrecken.

Exempel:

Med bokstav-bokstav, dvs utan mellanslag, förblir divis en divis.

Bokstav – bokstav, alltså *med* enkel divis, men blanksteg före och efter så blir det *också* minus!

Bokstav – bokstav, (dubbla diviser, mellanrum före och efter), ger alltså minus.

Bokstav—bokstav, (dubbla diviser, men inga mellanrum) ger extra långt bindestreck (emdash).

Om man alltså skriver "Stockholm-Göteborg" utan mellanslag och med ett enkelt tankstreck (divis) så händer ingenting, men skriver man dubbla tankstreck förvandlas de av OO till emdash, alltså det mycket långa streck som engelsmännen med förkärlek använder som "sambandstecken": Stockholm—Göteborg.

Hrrm, harkel harkel – jag har just upptäckt att precis detsamma händer i Word! (Det har jag inte märkt förut).

Här vill en svensk typograf ha det vanliga minustecknet, samma som pratminus. I den engelska versionen av OO måste man i så fall hämta det med Insert, Special Characters.

I en svensk upplaga av Word får man minus med Ctrl-Num.Minus och emdash med Ctrl-Alt-Num.Minus. Icke så i den engelska OO som jag har. Det kanske är likadant i engelska Word? Det gäller tydligen att hålla reda på inte bara vilket program man använder utan också vilken språkversion man har.

SPRÅKFÖRBISTRING VID IMPORT

Som ett sista experiment har jag skrivit några texter med olika sorters bindestreck, först i Word och sedan i OO, och därpå sparat dem som .doc och sedan importerat i det andra av de två programmen. Tydligt låter de bli att ändra på det som redan är skrivet. Jag avslutade mina skrivelser i en nyligen hämtad *svensk* version av OO; som synes ovan (om typografen har klarat det) står det fortfarande 66:or före anföringen och 99:or efter. (*Det gör det alltså inte, förutom på tidigare angivet ställe. Red:s anm.*) Det får man inte fram om man skriver in det direkt i en svensk version, men det bevaras om det redan står i en importerad text.

BEHOVEN FÅR STYRA

Kära läsare, har du verkligen orkat läsa ända hit? Vem tror du kan hålla reda på och komma ihåg alla dessa varianter? Antagligen är det så att den som verkligen *behöver* vissa av dem får lära sig hur det går till. I så fall lär han/hon använda dem så ofta att de lärs in. I annat fall klarar man sig förmodligen ganska långt med bara det vanliga bindestrecket – precis som man gjorde på skrivmaskinstiden.

På tal om annorlunda kombinationer: I Word kan man få fetstil med Ctrl-F (före och efter) och *kursiv* på samma sätt med Ctrl-K. I den engelska versionen är det bokstäverna B och I som gäller (bold och italics). Det senare gäller också i min engelska OO. Det gäller att hålla rätt tunga i rätt mun hela tiden, så att säga.

Sven Wickberg <1384>

Svensk IT-utveckling

Del 2

ur ett personligt persondatorperspektiv

I förra numret av ABC-bladet hade jag förmånen att få berätta om svensk IT-utveckling, som jag uppfattat den, sett mest ur ABC-klubbens persondatorperspektiv. Här kommer fortsättningen av berättelsen.

Den förra delen började i juni 1957, när jag lämnade Chalmers i Göteborg, och fortsatte fram till 1980, när ABC-klubben bildades. I den delen hann jag berätta om färden genom livet, via SAAB, med omfattande kalkyler på analoga och digitala stordatorer, till Robotavdelningen inom Försvarets Materielverk i Stockholm såsom chef för dess styrsektion, och så småningom till Teleplan, dåtidens största svenska IT-konsult. Teleplan har burit flera andra namn genom årtiondena, som Teletredningar AB, Talab och Communicator.

Det var på Teleplan 1965 som jag hade, efter en mängd prognosarbete, förstått, att stordatorerna skulle ersättas av minidatorer, som skulle ersättas av persondatorer, och så småningom av ännu mindre bärbara datorer, med gradvis utvecklad förmåga.

Från 1965 åkte jag därför runt, från konferens till konferens och höll föredrag, om datateknikens väntade utveckling, och den troliga ankomsten av persondatorer. 1971 kom så den första mikroprocessorn från Intel. 1975/76 kom de första persondatorerna från Apple, Commodore m.fl. 1978 kom den första ABC-datorn. 1980 var jag med och bildade ABC-klubben vid ett konstituerande möte på KTH.

Samma år, 1980, doktorerade jag också i informationsteknologi, efter att ha licensierat 1971.

LOKALA ABC-KLUBBAR KORTLIVAD IDÉ

Jag hann även vara med och bilda några ytterligare dataklubbar, dels på Teleplan, där jag blev ordförande. Bl.a. fick klubben tillstånd att dra ett av de första svenska datanäten över hela företaget, med ca 350 anställda i Solna. Jag var också med och anställde några duktiga tekniker, med mikroprocessorer som specialitet. De bildade senare Frontec, bröt sig ur Teleplan, och växte blixtnabbt till ca 700 man.

Vidare bildade vi ABC Stockholm, med en duktig styrelse, som bl.a. ordnade en rad seminarier. En av flera drivande krafter, som jag minns väl, var Joe Johnsson. Visionen var, att bilda andra lokala ABC-klubbar i Stockholmsregionen och Sverige. Men därav blev intet. Långt senare lades ABC Stockholm ner. Jag fick ändå äran att vara med på gravölet i restauranten vid Katarina-hissens översta våning, någon gång i slutet av 90-talet.

Jag bildade också en datorklubb på mina barns läroverk på Lidingö. Där blev min yngste son ordförande. Flera datorer införskaffades, och Lars Kullberg, en framsynt IT-ingenjör på IBM, lärde dem datorerna och programmering.

Personligen upplevde jag, att alla de uppväxande datorklubbarna grundlade Sveriges framgångar som IT-nation. Därmed tyckte jag, att mitt missionsuppdrag för persondatorer var över, och började istället fokusera på informationsteknologins användning i samhället.

BOK OM FREDSBEVARANDE ROBOTFÖRSVAR

Mellan 1959 och 1972 undervisade jag i Robotstyrklära, och ibland i angränsande tekniska ämnen, vid Militärhögskolan. 1972

gav jag ut en bok på ca 500 sidor om "Ett svenskt robotförsvar?". Försvarstypen skulle i huvudsak drivas av värnpliktiga, med hjälp av informationsteknologi i alla former. Den tanken instämde dock inte de tre försvarsgrenarna i, som hellre ville ha dyra flygplan, krigsfartyg, och stridsvagnar, helst med yrkesmilitärer. Därför slutade jag med undervisningen på Militärhögskolan 1972.

Tanken med robotförsvaret var, att det skulle vara ramstarkt ut till nationsgränsen. Utanför gränsen skulle den sakna verkan. Därtill skulle man få använda spaningsrobotar över andra länders territorier, fram till en överenskommen gräns. Med denna utformning skulle robotförsvaret bli starkt fredsbevarande, istället för vår tids aggressiva kapprustning, bl.a. med kärnvapen, stridsgaser och biologiska stridsmedel, ballistiska robotar, bomplan med lång räckvidd, samt stridshelikoptrar. Planer finns fortfarande, att göra robotförsvaret enligt denna svenska modell till ett FN-projekt. Men det har t.v. bedömts tveksamt, om ett sådant projekt, p.g.a. stormaktsmotstånd, någonsin skulle bli av.

Rapportarbetet förändrade mig från omedveten bilist, till en som letade efter alternativa trafikslag. 1970 hade jag också engagerat mig i spårtaxiutredningen i Göteborg.

Parallellt undervisade jag mellan 1962 till 1987 (med några få års undantag, när belastningen blev för hård) på Tekniska Högskolans Farkostlinje, i ämnet "Informationssystem för farkoster". Under första halvan av 70-talet tog jag också på Teleplan fram 14 rapporter för dåvarande Riksrevisionsverket om vägtrafik. Rapportarbetet förändrade mig från omedveten bilist, till en som letade efter alternativa trafikslag. 1970 hade jag också engagerat mig i spårtaxiutredningen i Göteborg.

Det är naturligt att inse, att bilar skulle kunna lyftas upp på spår över marken, för att rädda städerna från de flesta gatorna och parkeringsytorna, och få bort olyckorna. Dessutom kan bilarna då elektrifieras, så att bilavgaser och buller försvinner. Men så småningom kom jag underfund med, att spårtaxi också hade många svagheter. Inget enda spårtaxisystem finns, på grund av svagheterna, installerat i kommersiell drift i världen idag. Därför tittade jag också parallellt på automatbanor. Av sådana kollektiva automatiska system finns i dagsläget 126 st. i kommersiell drift.

BALKTRAFIK - FRAMTIDENS TRAFIKSLAG?

1991 bildade vi därför ett företag, som jobbade med utvecklingen av ett nytt automatiskt trafikslag, som vi kallade, logiskt nog, för balktrafik, efter trafikleden, en smal stålbalk, som kan massproduceras till allt lägre kostnader i svensk industri. Vägtrafik är ju uppkallad efter sin trafikled, vägar, och spårtrafik efter sin trafikled, spår. Balktrafik kostar till en början lika mycket som en genomsnittsväg i Stockholms län, 150 mkr/km. Samtidigt har trafikleden, med de minsta fordonen, balkbilar, en kapacitet, motsvarande tre bilfiler, och med de mellanstora fordonen, balklimousiner, samma kapacitet som en pendeltågsbana. Orsaken är, att man via IT-tekniken, kan utnyttja trafikleden mycket effektivare. Vid massproduktion sjunker kostnaden med 15 – 20% för varje fördubbling av serielängden. Snart hamnar man i kostnadsnivåer, som ligger 5 – 10 gånger lägre, än för en motorväg.

Jag vill minnas, att vi någon gång har varit på ABC-klubben, och berättat om balktrafik. Det ska bli en mångmiljardaffär, som eliminerar bilträngseln i världens växande städer, kanske räddar litet av den allt dyrare oljan för vettigare ändamål, skapar en mängd nya högteknologiska arbetstillfällen vid svensk industri, och en enorm exportpotential. Vi tänker också försöka bygga upp balktrafikföreningar, som de tidigare datorklubbarna. Nya aktieägare och medhjälpare från ABC-klubben välkomnas.

Om några andra, för många, stolliga projekt, där det också behövs duktiga IT-tekniker, ska jag berätta i nästa nummer av ABC-bladet.

Sten Staxler <1609>

Kallelse till ABC-klubbens årsmöte

Tid:

Lördagen den 18 mars 2006 klockan 13.00

Plats:

Alviks medborgarhus, lokal meddelas i anslag
på entrédörren.

Preliminär dagordning enligt stadgarna:

1. Mötets öppnande.
2. Val av mötesordförande.
3. Val av mötessekreterare.
4. Fråga om mötet är stadgeenligt kallat.
5. Val av två justeringsmän, tillika rösträknare att jämte mötesordförande justera årsmötesprotokollet.
6. Fastställande av röstlängd.
7. Fastställande av dagordning.
8. Styrelsens verksamhetsberättelse och ekonomiska redovisning.
9. Revisorernas årsberättelse. Föredragning och godkännande av revisionsberättelse.
10. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter.
11. Propositioner från styrelsen.
12. Motioner.
13. Fastställande av budget och medlemsavgift.
14. Val av föreningsordförande.
15. Beslut om antal styrelseledamöter: Minst 5 ledamöter och maximalt 10 ledamöter exklusive ordförande.
16. Val av styrelseledamöter.
17. Val av två ordinarie revisorer samt en suppleant.
18. Val av valberedning om minst tre personer varav en sammankallande.
19. Övriga frågor.
20. Mötets avslutande.

Motioner ska vara styrelsen
tillhanda senast 18/2 2006

Bokbindning

Del 2

Peter Nermander fortsätter sin genomgång av bokbindning för gör-det-självaren. Multivalent och Pstops hjälper till med de mer avancerade utskjutningar som utlovades i den inledande artikeln.

TEXT & BILD **PETER NERMANDER** <8130>

I förra artikeln tittade vi på några enkla sätt att binda in böcker och avslutade med ett lite mer avancerat exempel: *Börja med ett par A4-ark och falska dem på mitten, var för sig. Sen lägger vi de falsade arken på varandra (med den första falsen upptåt) och falsar hela buntens på mitten, och häftar i denna sista fals. Då har vi fått ett 16-sidigt häfte i A6-format där vi behöver skära bort lite i överkant för att det skall gå att bläddra. Vi måste dessutom göra en mer avancerad utskjutning av sidorna för att få dem i rätt ordning.*

Vi börjar med den enklaste varianten av detta, endast ett ark (8-sidigt). Ta ett papper och falska det på mitten två gånger korsvis (ett A4 skall bli A6, ett A3 skall bli A5). Håll häftet så att den sista falsen är ryggen och den första är överkant. Skriv stora siffror på sidorna i rätt ordning. När du viker upp pappret bör det se ut som figur 1. Så skall vår utskjutning se ut, det vill säga så skall sidorna placeras på arket. På ena sidan skall vi alltså ha sidorna 2, 3, 6 och 7, men två av dem skall dessutom vara upp-och-ned.

Som tur är har vi verktygen pstops och Multivalent till vår hjälp.

MULTIVALENT

Vi börjar med Multivalent som har lite enklare syntax. Multivalent klarar dock bara PDF-filer och pstops klarar bara PostScriptfiler.

I Multivalent finns verktyget PDF Impose (tool.pdf.impose) som gör utskjutningar av PDF-filer (utskjutning heter imposition på engelska). PDF Impose jobbar med en matris som anges med *-dim* följt av kolumner x rader (ex. *-dim 2x2*). Med parametern *-layout* talar vi sen om vilka sidor som skall vara i respektive cell i matrisen, från vänster till höger, uppifrån och ner. Med en bokstav efter sidans nummer talar vi om ifall den skall roteras 90 grader åt höger (r), vänster (l) eller vändas uppochned (u). I det här fallet blir det alltså *-layout 3u,6u,2,7,5u,4u,8,1* för framsidan och *5u,4u,8,1* för baksidan (om vi vänder längs längsidan). Om vi anger fler sidor än matrisen rymmer så spiller det automatiskt över till nya sidor i utfilen, så vi anger alltså *-dim 2x2 -layout 3u,6u,2,7,5u,4u,8,1* så har vi fixat bägge sidor av arket.

Vi behöver antagligen också ange sidstorleken på utfilen med *-page* där

det är säkrast att ange bredd och höjd i mm (eftersom Multivalent tyvärr inte känner till alla pappersformat, framförallt saknas liggande format): *java tool.pdf.impose -page "210x297 mm" -dim 2x2 -layout 3u,6u,2,7,5u,4u,8,1 dokument.pdf*

Notera att Multivalent krymper sidorna automatiskt. Det kan dock ha vissa nackdelar för komplexa utskjutningar där sidorna inte riktigt fyller ut de celler på arket som falsningen ger.

Så som vi gjorde nyss (med ett falsat ark och en penna) är ungefär så som man konstruerar vilken utskjutning som helst. Beroende på om man vill placera de olika arken i varandra (i kapprock, som när vi gjorde tidningen) eller efter varandra (som när vi gjorde bokblocket), så blir det olika svårt och Multivalent klarar heller inte riktigt alla varianter. Pstops klarar mer avancerade utskjutningar men vi börjar med att göra samma sak igen.

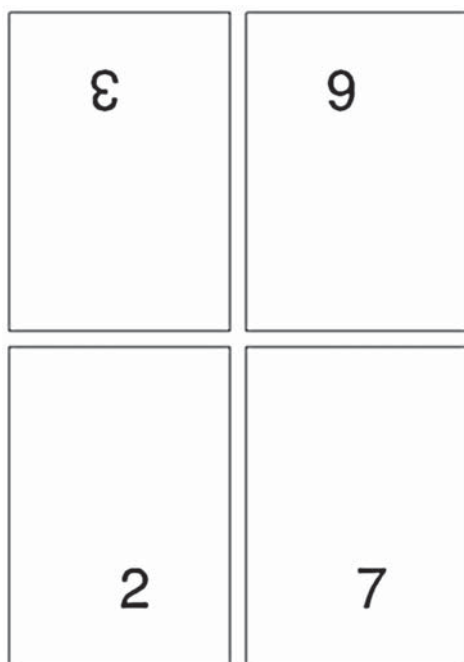
PSTOPS

Med pstops blir det lite mer jobb eftersom den inte tar en matris som argument, utan vi måste för varje sida på arket specificera hur det skall skalas, roteras och/eller förflyttas. Det är visserligen krångligare än Multivalent men ger oss å andra sidan en mycket större flexibilitet, framförallt eftersom pstops ger oss större möjligheter när det gäller i vilken ordning vi tar sidorna (den kan till exempel ta omväxlande från början och slutet av dokumentet) och hur vi förflyttar dem på arket.

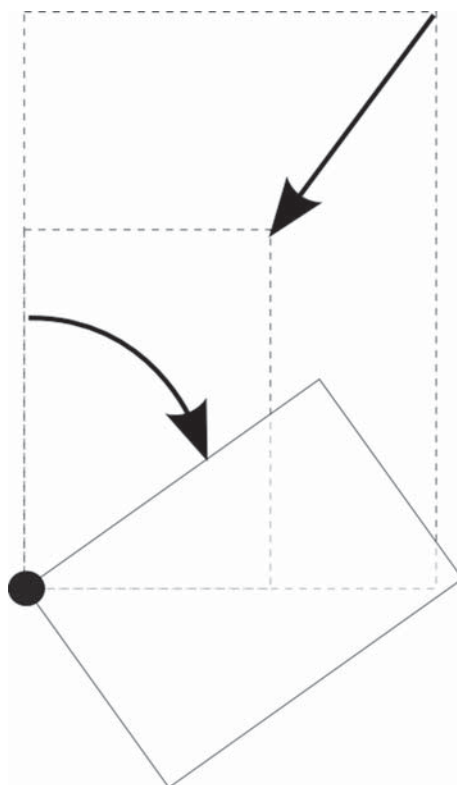
Till pstops skall man ge en sidspecifikation som talar om hur den skall göra. Den specifikationen är nyckeln till det hela och vi skall titta på hur man bygger upp en sådan.

Pstops arbetar med block av sidor, antalet sidor i varje block (kallas *modulo* i manualen) anges som första delen av sidspecifikationen. Till exempel så kommer *pstops 8:...* dela in filen i block om åtta sidor vardera.

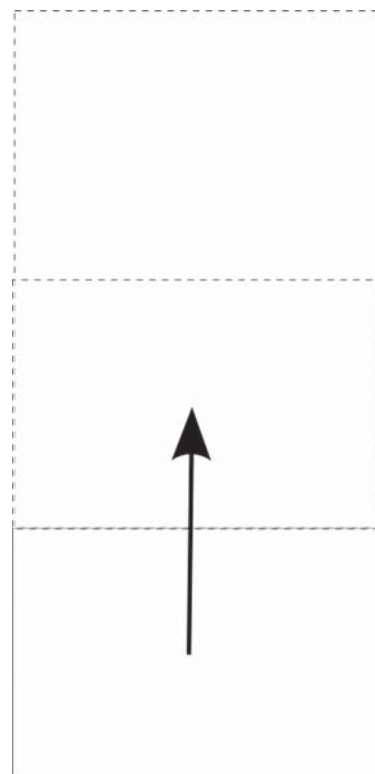
Index	0	1	2	3	4	5	6	7	0	1	2	3	4	5	6	7	0	1	2	3	4	5	6	7	0	1	2	3	4
Sida	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Block		-----	1	-----		-----	2	-----		-----	3	-----		-----	4	-----		-----	5	-----		-----	6	-----		-----	7	-----	

Figur 1: Det uppvikta arket

Figur 2: Sidorna skalas och roteras runt det nedre vänstra hörnet.

Figur 3: Om vi roterar åt höger hamnar sidan nedanför själva sidutrymmet och måste flyttas upp för att synas.

Som synes i figuren innehåller det sista blocket bara fem sidor (det saknas tre sidor) men pstops kommer att hantera dem som helt blanka sidor. Pstops behandlar sedan infilen ett block i taget och repeterar sidspecifikationen för varje block. Sidorna inom varje block indexeras med början på noll.

Med hjälp av detta index kan vi för varje sida i blocket skala om, rotera och förflytta den på arket. Detta arbete sker i PostScripts koordinatsystem som har origo (0;0) i nedre vänstra hörnet. Oavsett ordningen bland parametrarna i sidspecifikationen kommer sidan först skalas om, sen roteras och sist förflyttas.

Första parametern är för skalning och indikeras med @-tecken. @.5 betyder t.ex. skalning till 50% av storleken (vi ska ju ha in 4 sidor på varje sida). *pstops 8:2@.5...* Observera att skalningen sker före rotationen.

För roteringen anger vi sedan L (vänster), R (höger) eller U (upp-och-ned), precis som med Multivalent. För att vända sida 3 (index 2) upp och ner fyller vi på kommandoraden *pstops 8:2@.5U...*

Observera att rotationen sker runt origo i koordinatsystemet, nedre vänstra hörnet. Roterar vi åt vänster kommer sidan att hamna liggande precis till vänster om arket, vi måste flytta den åt höger för att den skall synas. Roterar vi åt höger hamnar sidan precis under arket, så vi måste flytta den uppåt för att den skall synas. Vänder vi

upp och ner så kommer sidan att hamna snett vänster nedanför arket (se figur 2 och 3).

Nu är det dags att flytta på sidan, det görs med (<sidledsförflyttning>, <böjdförflyttning>). Om vi skalar en sida från A4 till A6 (med @0.5) och vänder den upp och ner, så måste vi sen flytta den till höger (positiv sidledsförflyttning) med bredden av en A6-sida och uppåt med höjden av en A6-sida för att få den på arket. Nu ska vi dessutom flytta den till övre delen av pappret, så det blir dubbla höjden. Vi behöver flytta sidan 105 mm åt höger och 297 mm uppåt, det vill säga (10.5cm,29.7cm). Den kompletta raden så här långt blir då *pstops -pa4 8:2@.5U(10.5cm,29.7cm)*, vilket betyder *ta den andra sidan i blocket, skala den 50%, vänd den upp och ner och flytta tillbaka den till övre delen av arket*.

Det går att ange förflyttningen i PostScript-punkter (1/72 tum), tum eller centimeter. Nästa sida (i det här fallet sidan 6) läggs till med + (vilket innebär att den hamnar på samma sida på arket), till exempel:

pstops -pa4 8:2@.5U(10.5cm,29.7cm)+5@.5U(21.0cm,29.7cm)... Ett komma betyder istället att vi börjar på en ny sida i utfilen, så när vi är klara med framsidan så använder vi det för att komma till baksidan. När du skall göra baksidan så skall du vända kladdpappret åt samma håll som skrivaren vänder det vid dubbelsidig utskrift (se

nedan om vändning längs långsida eller kortsida).

```
pstops -pa4
8:2@.5U(10.5cm,29.7cm)+5@.5U(21.0cm,29.7cm)+1@.5+6@.5(10.5cm,0),4@.5U(10.5cm,29.7cm)+3@.5U(21.0cm,29.7cm)+7@.5+0@.5(10.5cm,0)
```

Ovanstående är alltså den kompletta sidspecifikationen för en 8-sidig utskjutning av A4-sidor på A4-ark (sidorna skalas om till A6), och ger samma resultat som det vi gjorde med Multivalent ovan.

Beroende på vilket kommandoskal man använder kan man behöva citera delar av sidspecifikationen eftersom de tecken som finns där har speciell betydelse för skalet. När jag har kört under bash så har det fungerat att sätta citationstecken runt hela sidspecifikationen.

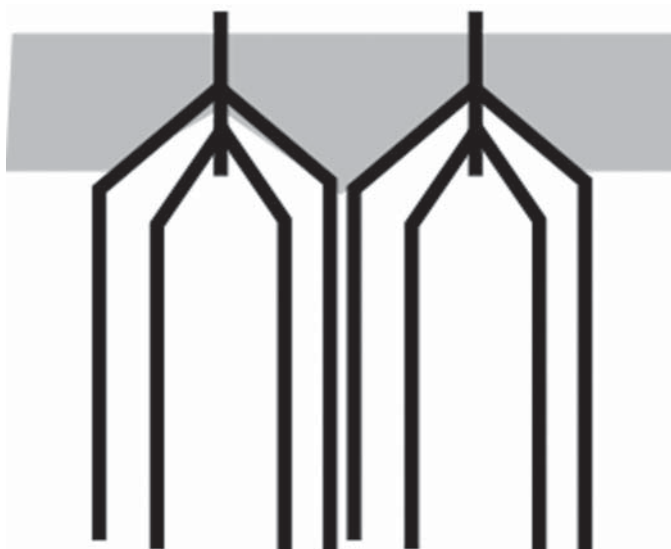
```
pstops -pa4
"8:2@.5U(10.5cm,29.7cm)+5@.5U(21.0cm,29.7cm)+1@.5+6@.5(10.5cm,0),4@.5U(10.5cm,29.7cm)+3@.5U(21.0cm,29.7cm)+7@.5+0@.5(10.5cm,0)"
infil.ps utfil.ps
```

Ordningen på sidorna är inte kritisk så länge varje sida av arket är grupperad ihop, sidorna hanteras nämligen var för sig.

När jag gör sådana här utskjutningar gör jag en textfil som ser ut ungefär så här:

```
Sid 3 2@.5U(10.5cm,29.7cm)+
Sid 6 5@.5U(21.0cm,29.7cm)+
Sid 2 1@.5+
Sid 7 6@.5(10.5cm,0),
Sid 5 4@.5U(10.5cm,29.7cm)+
Sid 4 3@.5U(21.0cm,29.7cm)+
Sid 8 7@.5+
Sid 1 0@.5(10.5cm,0)
```

På så vis så ser jag ganska tydligt att jag är konsekvent i placeringen av sidorna på arket (sidorna 3 och 5 skall ju förflyttas likadant), och

Figur 4: De inre bladen hålls fast av tråden, de yttre av limmet.

undviker att blanda ihop sidnummer och index (sidan 1 har ju index 0). Sedan är det bara att använda Delete-tangenten för att flytta ihop komponenterna till sidspecifikationen. Jag har gjort upp till 16-sidiga utskjutningar på detta vis (det blir ganska lång kommandorad och fungerar troligen inte under Windows där kommandoraden inte får vara så lång).

Ovanstående exempel är gjort för dubbelsidig utskrift där arket vänds längs långsidan. Om skrivaren inte kan hantera dubbelsidig utskrift kan man skapa en fil för framsidorna och en för baksidorna genom att köra kommandot två gånger (man delar sidspecifikationen vid kommat, det före kommat var ju framsidan och det efter baksidan).

```
pstops -pa4
"8:2@.5U(10.5cm,29.7cm)+5@.5U(21.0cm,29.7cm)+1@.5+6@.5(10.5cm,0)"
infil.ps framsidor.ps
pstops -pa4
"8:4@.5U(10.5cm,29.7cm)+3@.5U(21.0cm,29.7cm)+7@.5+0@.5(10.5cm,0)"
infil.ps baksidor.ps
```

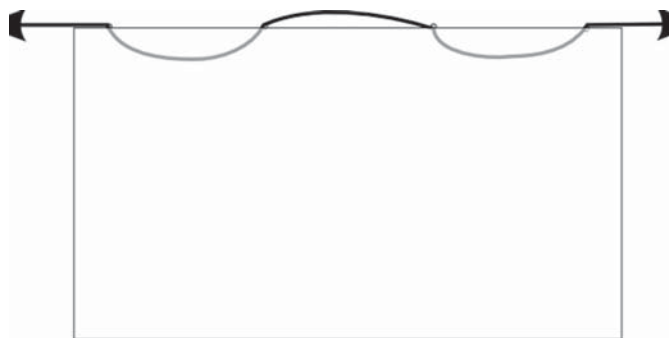
Om skrivaren vänder längst kortsidan kan man antingen justera utskjutningen, eller så kör man *pstops 2:0,1U(w,b) infile.ps outfile.ps* som vänder alla jämna sidor upp-och-ned. Bokstäverna w och h står för sidans höjd och bredd och den förflyttningen behövs eftersom sidan roteras runt nedre vänstra hörnet.

OMVÄND SIDREFERENS

Men om vi skall göra en tidning eller ett häfte då? Då vill vi ju hantera hela filen i ett block? Men vi vill ju inte skriva en kommandorad där vi manuellt måste ange varenda sida. Som tur är så klarar pstops något som vi kan kalla *omvänd sidreferens*. Genom att sätta ett minustecken (-) före sidindex så kommer vi inte att ta den sidan från aktuellt block utan från *motstående* block.

Vi tittar på vår exempelfil igen. När vi hanterar block 1 (sidorna 1-8) och anger *index 2* så får vi sida 3. Men om vi anger *index -2* så får vi sida 27! För block 2 så ger samma index sidorna 11 och 19. (Med udda antal block blir det uppenbarligen ingen skillnad för mittenblocket.)

Överst i nästa spalt ser vi ett exempel med en 16-sidig tidning.

Figur 5: När tråden sytts genom arket så sträcks den genom att dra i tråden i ryggens förlängning.

Index	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3
Page	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Block	---1---				---2---				---3---				---4---			

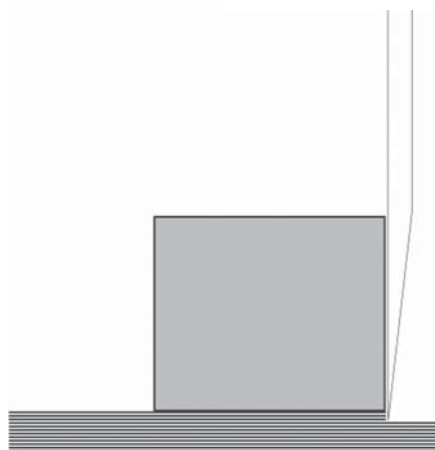
Vi använder fyra stycken 4-sidiga ark inuti varandra. Det yttersta arket skall ha sidorna 1, 2, 15 och 16. Det fixar vi med sidindex 0, 1, -2 och -3. För andra arket skall vi ha sidorna 2, 3, 13 and 14. Det får vi med sidindex 2, 3, -0 och -1.

Ett problem med denna variant är att vi får dubbelt så många ark som vi vill ha, eftersom vi hanterar sidor från två block varje gång. För första blocket tar vi sidorna 1 och 16 till ena sidan och 2 och 15 för den andra, men vi måste också ta sidorna 3 och 4 från det blocket och därmed även 13 och 14 från det sista (annars *tappar* vi dem). Det här betyder att vi skapar två ark för varje block. Det problemet får vi lösa genom att helt enkelt bara använda hälften av sidorna (vi kan dela på filen med `tex psselect`). (*Jag har ett svagt minne av att jag lyckats lösa detta problem genom att använda 2-sidors block, men lyckades inte komma ibåg hur jag gjorde när jag skrev denna artikel.*)

TRÅDHÄFTNING

Nu har vi lärt oss hur vi gör avancerade utskjutningar, men hur gör vi en bok av dem då? Om vi falsar ett ark mer än en gång så kan vi inte limbinda det som i första artikeln, utan vi måste häfta boken. Det vill säga sy ihop bokblocket med tråd. (Det går faktiskt att limbinda även med såna ark, men då måste vi fräsa bort en del av ryggen så vi får lösa blad. Det går att göra med en vass rasp när bokblocket sitter i press.)

Skillnaden mellan den limbinding vi gjorde i första artikeln och den trådheftade boken är inte så stor när boken väl är klar. De yttersta bladen i varje ark kommer att hållas ihop av limmet precis som i första artikeln, men de inre bladen kommer att hållas fast med tråden (se figur 4). Den häftning jag beskriver här är inte riktigt så som en riktig bindning görs, men den fungerar och är betydligt enklare.

Figur 6: Kanterna på bokblocket skärs med hjälp av en regel och en kniv med enkelslipad egg (kniven något överdriven på bilden för att illustrera).

Varje ark måste sys med en tråd innan arken limmas. Man gör ett jämnt antal hål i ryggsfalsen på varje ark. De två yttersta cirka 1,5 cm från kanterna och sen jämnt fördelade. Tre till fem centimeter mellan hålen är lagom, för ark i A5-format blir det alltså fyra hål. Enklast är att göra en mall och sticka med en nål från insidan av arken, håll nålen med en tång eller bygg en syl av en nål och en bit rundstav.

Bokbindare använder stark linnetråd, en mer lättillgänglig variant är att använda vanlig kraftig sytråd. Tråden bör vara vit om man nu inte verkligen vill att den skall synas.

Man börjar med att trä synålen från utsidan in i arket genom ett av de yttre hålen, ut genom nästa, in genom nästa och så vidare till sista hålet. Tråden skall sen sträckas, det är då viktigt att dra i ryggens längdriktning enligt figur 5.

Detta upprepas för varje ark, sedan måste de sydda arken pressas igen (för att falsen skall tryckas till) innan de limmas precis som vi gjorde med de firsidiga arken i första artikeln. Det är viktigt att man ser till att trådarna är sträckta innan man limmar.

Efter limningen måste bokblocket skäras rent, eftersom några av sidorna består av veck så man inte kan bläddra. Om blocket är tjockt räcker det inte med en vanlig hobbykniv, eftersom den kommer att klättra på grund av att eggen är tvåsidig. Man behöver en kniv med enkelslipad egg.

Med en vinkelrät träregel som skärguide så skär man försiktigt bort några blad i taget, se Figur 6. Omslaget sätter vi på precis som med den första limbundna boken.

VIDARE LÄSNING

För den som är intresserad av mer avancerade och mer hållbara bindningar finns det gott om beskrivningar på Internet (mest på engelska) eller biblioteket. Eftersom sådan häftning kräver en del mer hjälpmedel så hänvisar jag den som är intresserad till att läsa vidare med andra källor. Det finns även en del bokbindarklubbar runtom i landet (se länkrutan).

ABC

Länkar

www.tardis.ed.ac.uk/~ajcd/psutils

<http://multivalent.sourceforge.net>

www.bookbinding.com/rebinding/frame.htm

www.indiana.edu/~libpres/manual/treatments/cbind/index.html

<http://palimpsest.stanford.edu/don/>

<http://home.swipnet.se/bokbindare/>

forts från s13

tillgångar får man räkna av 3 miljoner. Det blir litet skillnad! Då får man problem med modellen, eftersom förmögenhetsskatten blir noll efter omkring 10 år. Modellen börjar alltså räkna negativa värden, och sådana skall inte med i summeringarna.

Man skulle behöva en rutin som undersöker värdet och sätter det till noll om det är mindre än noll. I brist på sådan rutin måste man radera alla rutorna som är mindre än noll i skattekolumnen. (Man kan ju lätt dra tillbaka de ursprungliga formelnerna om man behöver dem igen.)

Den "fattige" får behålla omkring 60%. Var och en får anpassa modellen efter egna förhållanden. Min avslutande synpunkt ovan står kvar.

PS 2

Tips för den äventyrlige: Den som vill ha en mer flexibel kalkyl, som kan hantera negativa tal, kan prova följande.

Både Excel och OpenOffice har funktionen IF(villkor;X;Y). I den svenska versionen heter det OM().

"Villkor" returnerar värdena SANT eller FALSKT. Vid SANT utförs X, och vid FALSKT utförs Y.

Prova följande:

I en ny kalkyl skriv 100 i A1.

A2 får värdet =A1-25

Dra ned A2 en bit längs kolumnen. I A5 är värdet noll, därefter blir det negativt.

Prova nu att i B1 skriva in

=IF(A1<0;0;A1)

Dra rutan B1 nedåt i kolumn B. Har du skrivit rätt kommer B-kolumnen att visa samma värde som A-kolumnen så länge det är större än noll. Sedan visas noll.

Man kan naturligtvis skriva in motsvarande formel redan i A-kolumnen.

Om man i den ursprungliga kalkylen sätter in det aktuella fribeloppet i A12 och drar ifrån det i C2 skall formeln i C2 vara

=(A7-A12)*1000

Fr.o.m. C3 heter det

=IF((C2-\$A\$2)<0;0;(C2-\$A\$2))

Om alla tecken kommit på rätt plats kan man nu variera kalkylen genom att välja olika antal år, månadsbelopp, samt olika stort fribelopp och se vart pengarna tar vägen. Det är ganska kämpigt att få allt rätt inskrivet, med semikolon och extra parenteser kring alla summor. Men det går! Försöka duger.

ABC

Tänkande tangenter..?

Eller är de bara trötta och längtar efter juledigheten? Frågorna är många, svaren få. Diskussionens vågor går hur som helst höga på ABC-redaktionen, sedan ett par av redaktörerna upptäckt detta bokstavsuppror på layout-datorerna. Även om budskapet från maskinerna förefaller välilligt, kan man inte bortse från risken att nya, mindre harmlösa ommöbleringar är att vänta från de hårt provade maskinerna. Vi finner därför för gott att å det snaraste sända tidningen till tryckeriet. Därmed sätter vi en stor punkt för det snart gångna utgivningsåret 2005.

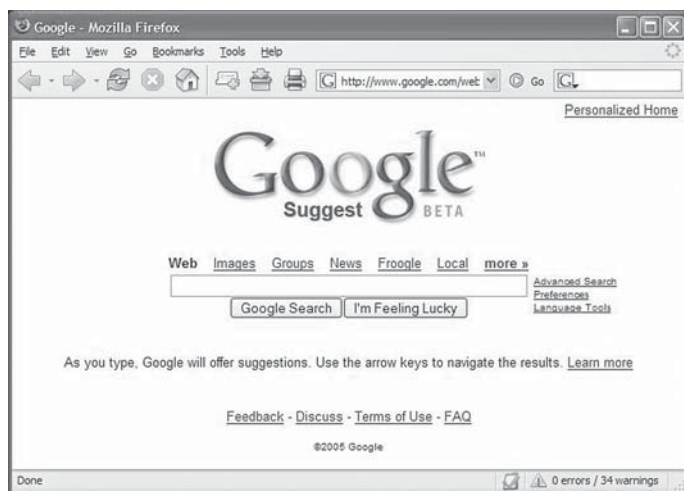

Johans länkar

Google Suggest

Du känner väl till att det på Google finns en funktion som kan komplettera det du skriver med de vanligaste orden? Det innebär att om du t.ex. skriver in "ama" så får du raskt upp "amazon" och flera andra alternativ. Snyggt!

www.google.com/webhp?complete=1&hl=en

Windows Vista Beta

Här är några bra genomgångar av nyheterna i den senaste beta-versionen av Microsofts Windows Vista, nästa version av Windows.
www.informationweek.com/story/showArticle.ihtml?articleID=168600513
www.bentuser.com/article.aspx?ID=318
www.bentuser.com/article.aspx?ID=321

PDC 2005: Vista Game Screenshots!

Microsoft har äntligen insett att det är dags att förbättra de spel som medföljer Windows. Nu ser det betydligt bättre ut.
www.wincustomize.com/Articles.aspx?AID=86749

Battle of the Betas: IE7 vs. Firefox 1.5

Intressant jämförelse mellan de kommande versionerna av Microsoft Internet Explorer och Mozilla Firefox.
www.bentuser.com/article.aspx?ID=311

Review: StarOffice 8

Recension av StarOffice 8, den kommersiella versionen av OpenOffice 2.0. En skillnad är bl.a. att StarOffice innehåller bättre support för fonter och databaser.
<http://software.newsforge.com/software/05/09/23/198225.shtml>

CDBurnerXP Pro

Saknar du program för att bränna CD- eller DVD-skivor? Här finns ett gratisprogram som kan vara värt en titt.
www.cdburnerxp.se

Lunchrast!

Inget att göra på lunchrasten? Här finns det många populära spel som du kan ägna dig åt :-)
www.lunchrast.se

System Requirements Lab

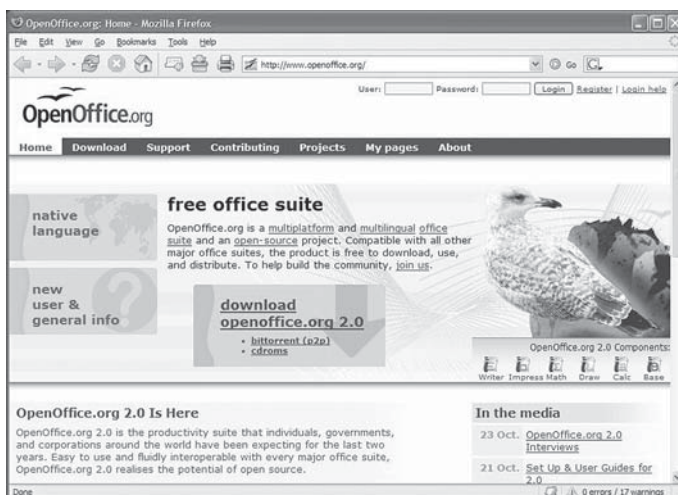
Här kan du få veta om din dator klarar av att spela ett visst spel, t.ex. Quake4.
www.srtest.com

Power Supply Calculator

Räknare för att ta reda på hur många watt som datorns kraftaggregat måste klara av. Bra test när man uppgraderar datorn med t.ex. ett nytt grafikkort.
www.jscustompcs.com/power_supply

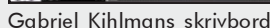
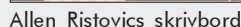
OpenOffice 2.0

Under oktober släpptes till slut den nya versionen av det populära officepaketet OpenOffice. Ett bra paket har blivit än bättre, hämta hem!
www.openoffice.org
www.openoffice.org/dev_docs/features/2.0

Avsändare
ABC-klubben
Box 14 143
167 14 Bromma

...som inte kan sägas ha mycket gemensamt. Det översta är väl något de flesta stött på, nämligen Windows XP (om än något mer välfyllt än de flesta kanske är vana vid). Det undre, däremot...

Nästa nummer kommer ut i mars 2006